
ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA DIJAŠTVA
IN KATOL. AKADEMIČNEGA STAREŠINSTVA

ZORA IZHAJA VSAK
MESEC DVAJSETEGA
Z LEPOSLOVNO PRI-
LOGO TER STANE CE-
LOLETNO K 5.—, ZA
DIJAKE K 3.—

LETNIK XX. . . . ZV. 9., 10.
1913 ♦ LJUBLJANA ♦ 1914

— TISKA KATOLIŠKA TISKARNA V LJUBLJANI —

Vsebina:

	Stran
Izjava. (Uredništvo)	249
Historično stališče slovenstva v družini narodov. (Dr. Franc Derganc)	249
Slovenskim abiturientom!	253
Naše vseučilišče. (Jože Koruza.) (Konec)	255
Jugoslovansko gibanje. (Mavors)	258
Kje je avantgarda?! (A. C.)	261
Moderna duševna bolezen katoliškega izobraženstva. (Ant. Torkar)	263
Izobrazba — izobraževanje. (Josip Berlot.) (Konec)	267
Glasnik	272
Visokošolski vestnik	276
Srednješolski vestnik	279
Kulturna vprašanja	280
Starešinski glasnik	285

Leposlovna priloga.

Zetev. (Luce Dobravec)	289
Finale. (Ošaben)	289
V pomladi. (Tunjuš)	290
Vzdih. (Narte Velikonja)	290
Zrna. (Mojmir Savov)	290
V jutru. (Rado)	291
V mraku. (Rado)	291
Vihar. (Marija)	292
V soli. (Zduči Simsič)	292
Ena hudo žalostna. (Narte Velikonja)	294
Jutro. (Filip P.)	294
V noči. (Rado)	294
Žalostna pesem. (Luce Dobravec)	295
Štiri bele stene. (Jože V.)	295
Moderni svet. (Mate)	296
Srečanje. (Filip P.)	296
Listnica uredništva	296
Književnost in umetnost. (Na ovitku.)	

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akad. društvo »Danica«, Dunaj, IX., Liechtensteinstr. 95/8. — Slovensko katol. akademično društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, IX., Liechtensteinstraße 95/8.

**Uredništvo „Zore“: Vinko Tavčar, stud. phil.
Dunaj (Wien) XII. Murlingengasse 41 II/16.**

Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici **upravnistvu »Zore«, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.**

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

Večkrat mi pride vprašanje, zakaj ne ocenim poslanih stvari. V odgovor moram povedati, da pride vse na vrsto, kar sprejemem; ocenim ne: stvari brez podpisa in vsako nezadostno frankirano pismo sem zavrnil. Toliko v pojasnilo, da mi ne bo treba odgovarjati vsakemu posebej. Pišite pa samo na eni strani!

Ker se ni lotil razprav noben srednješolec, povem vsem v jezo, da ju bom sam napisal, kadar pridem do časa, če ne prejmem prej od koga kaj podobnega, ki bo odvalilo sramoto od naših najmlajših literatov.

Ko je Stempihar zidal cerkev in mu ni hotel nihče prinesiti kamenja v zvonik, je na tla zlezel, si oslinil roke in rekel: »Bom pa sam!«
Narte Velikonja.

»**Naše Kolo**«. Broj 2. Uredio dr. Ljub. Maraković, Beč 1914. Izdaje Hrv. Kat. Akad. Društvo »Hrvatska«. Kakor lansko leto, je izdala tudi letos »Hrvatska« pod uredništvom svojega starejšine dr. Ljubomira Marakovića almanah, v katerem stopajo pred nas katoliški hrvaški slovstveniki mlajše struje, deloma pod psevdonimi, deloma s svojimi praviimi imeni. Pesmi, kakor tudi proza, so na nekaterih mestih naravnost krasne. Posebno zanimiv pojav je Gavro Kostelnik, rusinski unijatski duhovnik, ki pesni v hrvaškem in rusinskem jeziku.

Priporočamo vsem tovarišem, da si nabavijo to krasno knjigo, izšlo iz hrvaškega katoliškega akademičnega dijaštva samega. Cena knjigi je za dijake 1 K 40 vin. s poštnino. Naroča se pri »Hrvatski« Dunaj IX. Liechtensteinstraße 95/8.
Vrt.

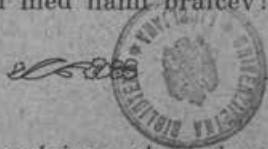
Knjižnice »Slov. Ilustr. Tednika« 1. zvezek: Radoslava Murnika »Lovske bajke in povesti«. Zopet se je osnovala knjižnica, kot jih pomni naša literarna zgodovina že mnogo. Morda se ji bo godilo bolje kot njenim prednicam. Priporoča jo vsaj njena okusna oblika in res nizka cena, kakor je še ni bilo na slovenskem literarnem trgu. Prvi letnik bo obsegal 5 elegantno v platno vezanih knjig ter bo stal samo 8 K. Kot vidimo iz prospekta, bo knjižnica prinašala zanimive stvari.

Pred nami leži njen prvi zvezek. Murnikove bajke in povesti. Murnik je humorist. Pravijo, da naš prvi humorist. Njegov humor je besedni humor, dovtip. Humor, kot ga je izza Schleglovih časov gojila romantika. Estetika pa pozna še drugačen humor, humor v značajih. Jasno je, da je zadnji v poeziji neskončno večje vrednosti. Veliko laže je, spisati klasično tragedijo, kot pa klasično šaloigro. Svetovna pozna samo enega Don Quixota. Čim bolj v Murnikovih delih prevladuje dovtip, tem slabša so. To velja prav posebno za pričujoči zvezek. Kot slabotna bliskavica je ta humor, ki včasih zasveti, a ne greje. V »Dom in Svetu« 1912 str. 438 Finžgar Murnikov humor hvali, češ, da ni vsakdanji. V »lovskih bajkah« je pa ravno ta plitva vsakdanjost največja hiba. Mučno je za bralca, če pisatelj motiv paradnega nedeljskega lovca obdela kar v sedmih bajkah in povestih. V pričujočem delu iščemo zaman Murnika »Navihancev« in »Znancev«. Najboljši je prvi del »Zaljubljenega jerebarja«.

Ivan Cankar pravi nekje, da bi ne pisal več in da bi njegovi recenzentje ne imeli več posla, če bi čutil v srcu, da se bliža mrak.

»Izobraževalna knjižnica«. »Tiskovno društvo« v Kranju je namesto »Gorenjske knjižnice«, katere je doslej izšlo 20 zvezkov, začelo izdajati »Izobraževalno knjižnico«, v kateri se bodo ponatiskovali leposlovni in zgodovinski podlistki iz »Gorenjca«. Vsak zvezek bo stal s poštnino vred le 40 vin. Prvi zvezek, ki je te dni izšel, obsega na 64 straneh zanimive Koblarjeve zgodovinske spise: »Stoletnica osvobojenja cerkve«; »Slikarji v Kranju«; »Luterani v Kranju«; »Kostniška kapela v Kranju«; »Kako so nekdanj rekrute lovili« in »Francoska gimnazija v Kranju«. Na koncu zvezka je P. Bohinjec dodal za Koblarjevo 60 letnico naslove vseh zgodovinskih spisov, katere je A. Koblar priobčil od l. 1879. do danes. To knjižnico priporočamo vsem. V kratkem izide drugi zvezek »Izobraževalne knjižnice«, ki bo obsegal Hybáškove lepe povesti »Iz ptičjega življenja«. Kdor želi dobivati vezane knjižice, naj pošlje za vezavo vsakega zvezka v polplatnu po 60 vin. in v platnu po 80 vin.

Dr. F. Jehlicska, »Vjera i čudoredje«. Prijevod »Kluba hrv. bogoslova« u Budimpešti. Izdao »Zbor duhovne mladeži« u Zagrebu, god. 1914. — V tej knjižici obravnava pisatelj na 72 straneh prevažno vprašanje o razmerju med vero in moralo. Na straneh 5—8 nam slika na kratko umevanje tega odnosa v grški filozofiji in v judovski postavi; posebno se še ozira na stoletje pred Kristusom. Drugo zaglavje (str. 11—15) nam jasno kaže, kako je Zveličar s svojim naukom prinesel luč tudi v to vprašanje. Samo nepokvarjen nauk Kristusov more tu vedno dosledno pravo učiti. Tretji del pa navaja misli novodobnih filozofov o odnosu vere do morale (str. 20—54). Tu našteva najprej one modroslovce, ki branijo moralo, ki je odvisna od vere, zatem branitelje neodvisne morale, nazadnje pa »neke nove etičarje avtonomiste«, ki pa niso pravzaprav nič drugega kakor tudi zagovorniki morale, ki naj bo neodvisna od vsakega verskega vpliva. H koncu pa pisatelj še enkrat povzame vodilne misli, ki jih je dokazal v knjigi. — Hrvaški prevod je gladek, jezik lep. Knjižico odlikuje predvsem ljubezen do stvari, ki jo obravnava. Delo toplo priporočamo! Naj najde tudi med nami bralcev!

Natečaj.

V proslavo in spomin zadnjega slovenskega vojvode se s tem razpisujeta **dr. Fr. Dergančevi nagradi** za poljuden spis: **Historično stališče slovenstva v družini narodov**, in sicer nagrada v znesku 300 K za najboljši spis in nagrada v znesku 100 K za najboljši spis iz dijaških vrst.

K natečaju ima pristop vsak Slovenec krščanskega svetovnega nazaora brez razlike starosti in stanu.

Rokopisi naj se vpošljejo najzadnje do 18. marca 1915 uredništvu »Zore«, označeni z geslom in z imenom avtorja v zapečatenem zavitku.

Izjava.

Ker je vsled preobilih poslov uredništvo prezrlo del članka v 9. številki »Zore«: »Naše vseučilišče«, ki je zapadel konfiskaciji državnega pravdnštva, **obžaluje**, da se je tiskal, ter odločno izjavlja, **da nikakor ne odgovarja mišljenju slov. katoliških akademikov**, ki so brez izjeme še vedno z besedo in dejanjem kazali vdanost vladarski hiši in državi.

Uredništvo.

Dr. Franc Derganc:

Historično stališče slovenstva v družini narodov.

Predgovor k natečajnemu¹ spisu.

Človeštvo, družina narodov, tvori s svojim okoliščem (Umwelt) živo korelativno enoto, ki raste in se razvija, stremeč k vedno popolnejši harmoniji. Korelativna enota, to se pravi celota, obstoječa iz gotovega števila članov (korelatov), ki so medsebojno odvisni in sodelujejo v smeri enote, ustanovitve harmonične zveze držav (imperium) z enim vrhovnim vladarjem in z enim vrhovnim zakonom.

Kakor vlada zakon korelativne enote v celem vse-mirju (kozmos) in v vsakem razmerju (korelaciji) vse-mirja, istotako velja isti za celo človeštvo, za vsak posamezni narod in za vsakega poedinca.

Temu kozmičnemu, zgodovinskemu, razvojnemu toku se ima brezpogojno podrediti sleherni poedinec in usmeriti (dati enotno smer) vse svoje telesne (bijosfera) in duševne (psihosfera) sile v prosep in rast države. Naš najvišji in zadnji ideal na zemlji je harmonična država.

Nasprotja med korelati (člani) človeštva so prehodne in razvojne stopnje enote. Za poravnavo nasprotij služi človeštvu poseben regulativen organ, ki vrši posebno regulativno delo,

¹ Glej natečaj na platnicah.

spoznavalno delo: razum. Regulativno, spoznavalno delo razuma izvršuje dvojno nalogo: 1. spoznava tok in smer razvoja; 2. pospešuje tok, oziroma išče sredstev, ki odstranjujejo zastavljajoče ovire.

Positiven ostanek, pridelek, uspeh, rezultat urejevalnega, spoznavalnega dela je kultura, zlasti veda, katero vzdržuje in čuva kulturna tradicija.

Pri analizi korelativne enote in primerjanju posameznih članov opazamo, da so nekateri člani tako tesno in nerazrušno zvezani s celoto, tako globoko in krepko zasidrani vanjo, da se oblika in smer celote izpremeni, čim se eden izmed njih izloči. Drugi člani vise rahlo in površno v celoti in nimajo nobenega vpliva na celotni tok, motajo se med ostalimi korelati kakor rudimentarni organi (in statu nascendi ali decedendi). Prvi, razviti člani se nahajajo v stanju kulturne integracije, o rudimentarnih članih pravimo, da niso še kulturno integrirani.

Tak samostojen član v korelativni enoti narodov tvori tudi naš mali slovenski narod, slovenstvo.

Odkrito moramo priznati, da spada slovenstvo še med rudimentarne organe človeštva, ki niso še dosegli stopnje kulturne integracije. Politična in gospodarska organizacija zadnjih desetletij, zanimanje velesil za problem slovenstva, oboje dokazuje nespodbojno, da se nahaja rudimentarni član slovenstva in statu nascendi.

Zato pa sleherni izmed nas čuti moško dolžnost, zato pa sleherni izmed nas vidi smoter svojega kulturnega dela v tem, da pospeši, oziroma izvrši kulturno integracijo Slovenstva.

Regulativno delo spoznanja ni še končano, isto še raste in se nahaja v polnem razvoju; kjer pa je končano, tam še nima sredstev regulacije. Odtod izvira, da se nahajamo v dobi zadnje sile, v zadnjem paroksizmu barbarstva, anarhije in medsebojnega sovraštva. V tem bojnem kriku in neredu se zdi, kakor da so že vsa prosta mesta za kulturno mizo zasedli s kulturno integracijo venčani narodi, zasedli, čeprav v neslogi. Venec integracije so si priborili nekateri na polju tehnike z znamenitimi iznajdbami, kojih praktične posledice so preobrazile zemljo; drugi so se integrirali z znanstvenimi odkritji, socialnimi reformami, z velikimi, zmagovitimi vojskami, z mogočnimi trusti, s produkcijo dragocenih umetnin itd. itd.

In s čim se naj integriramo mi Slovenci?

Po principu delitve dela se je razdelilo kulturno delo na več strok. Zadnjega mesta med njimi ne zavzema znanstveno

delo. Večino moderne materialne, pa tudi nekaj idealne kulture je pridelalo znanstvo.

A ponižen in skromen postane samozavestni in ponosni znanstveni delavec, ako historično-genetično premotri razvoj znanstva, če pregleda s kronokozmičnega vidika potek znanstvenega dela. Skromnosti se pridruži veliko razočaranje, ko zapazi, kako neznanstveno se je razvijalo znanstvo brez sosedne, nepretrgane tradicije in stroge sodobne skupnosti; kako plaho in okorno je nastopalo prvo znanstvo brez načrta in premisleka, skokoma, po ovinkih in stoletnih presledkih. Tako se je že večkrat zgodilo, da sta dva resna učenjaka v različnih deželah porabila vso energijo svojega življenja za rešitev istega problema ne da bi vedela drug za drugega. Razoranost in neznanstvenost znanstvenega dela, ogromna, a nepotrebna izguba časa in truda nam stopi posebno živo in očitajoče pred oči ob dejstvu, da je dandanes, v dobi velikih socialnih bojev, že delo najnižje kategorije močno in smotreno organizirano.

Največja škoda pa grozi vsled te desorganizacije v bližnji bodočnosti. Brez ozira na motiv in sposobnost preplavljajo dandanes torišče znanstva liki prosto lovišče tuji, turbulentni in negativni elementi, ki izkušajo prvotni in naravni cilj harmonične regulacije preokreniti in mu podtekniti destruktiven smoter. Moderni psihokrati mas, osvajalci in krotilci duš, zajemajo iz znanstva vso zalogo blestečih čarorekov in slovočarov, s katerimi slepijo, dražijo in razburjajo množice. Našo tisočletno kulturo ograža vihar, ki ga pripravljajo v masah anarhistični demagogi z zlorabo vede.

Nekatere države si laste v sedanjih razmerah izključno pravico do šole in vseučilišča. Tem državam je šola važen „politicum“. Marsikako vseučilišče, svobodna republika znanstva, je postalo tovarna za vsakdanji kruh in politično moč. Ne vpoštevata se znanstvo in sposobnost, odločuje zgolj protekcija in nepotizem. Ti moderni znanstveniki in izsledovalci so glubi in slepi, nimajo srca za ljudstvo, ki trka na vrata in prosi prijateljstva in pomoči. Ne razumejo visokega govora časov, ki oznanja demokratizacijo kulture in pravično razdelitev kulturnih darov med ubogo ljudstvo, ki v svoji nevednosti po nedolžnem trpi in hira, zastrupljeno od tuberkuloze, alkohola in spolnih bolezni. Samo ti trije izrodki moderne kulture vpijejo dovolj glasno in jasno o neznanstvenosti znanstva. Dobri genij človeštva kliče: vun iz znanstvene anarhije! Dajte nam svobodno in močno organizacijo znanstva!

Tako svobodno organizacijo vede tvorijo nezavedno tisti pošteni izsledovalci, ki poznajo bistvo in namen znanstvenega

dela, ki javno in odkritosrčno priznavajo meje svojega delokroga, prepričani, da moderno znanstvo ne more dati zadnjega odgovora o začetku in koncu. Gluhi za vsako logiko, dokazujejo preroki materializma suverenost in vsemogočnost znanstva ter se obnašajo kakor tisti ptiči, ki skrivajo glavo in ušesa pod perut in mislijo, zdaj pa je izginil svet nevarnosti in problemov.

Zgodovina znanstva nam kaže, da isto svojega dela še ni končalo, ampak samo kaotično nametalo metode in material, ki ga je treba stoprav prerešetati in urediti. Definitivno delo izvrši stoprav znanstvena organizacija bodočnosti; prepričali ga ne bodo ugovori tistih zofistov, ki bi še nadalje radi ribarili v kalnem, češ da je organizacija znanstva fundamentalna contradictio in adiecto, da je znanstvo edino kulturno delo, ki raste in se razvija iz neomejene svobode in desorganizacije.

Ideja svobodne organizacije znanstva je nastopila svojo zemsko pot v slovenskem jeziku. Kdor jo praktično izvrši, postavi nov mejnik v povestnici človeštva.

Ali pa smemo upati, da razume slovenstvo ta klic in zapazi za kulturno mizo prost sedež, na katerem leži in čaka še neoddan venec kulturne integracije?

Ideja kulturne integracije slovenstva zahteva, da se pred začetkom vsake resne diskusije izvrši temeljito znanstveno delo: vsepregledna analiza naših korelacij do drugih narodov, kulturnih sistemov in do našega prirodnega okolišča (Umwelt).

Ta znanstvena analiza obsegaj med drugimi tudi sledeča poglavja: slovenska prazgodovina (paleontologija) in nje viri; geografsko-geološke korelacije k oceanom in kontinentom; naravna prometna vrata in pota; antropološke in etnografske korelacije; slovenska plemena; dijalekt in pleme; značaj slovenstva in njega razvoj; kulturne sfere v okolišču slovenstva; historična in sodobna statistika naseljenja; Slovenci, Jugoslovani in Slovani; zgodovina Avstrije; korelacije slovenstva k Avstriji; zgodovina Rima in katolicizma; korelacije slovenstva k Rimu in katolicizmu; slovenstvo, nacionalizem, socializem in kapitalizem; sodbe drugih narodov o slovenstvu; slovenstvo kot ekonomičen faktor v svetovnem gospodarstvu; slovenstvo, trozveza in trosloga; slovenstvo in Amerika itd. itd.

Navedeno vsepregledno in vseobsežno znanstveno delo naj se izvrši mirno, brez vsake nestrpnosti in ne po razmerju trenutnega navdušenja; izvrši se naj samo po sili in ukazu skrajne nujnosti, ker je že zadnji čas, da se stori nekaj odločilnega. Mirno čakajmo, vsak ostani na svojem mestu, pri svojem delu, za katero je izvežban in poklican. Če je usoda našemu narodu

poverila sploh kako nalogo v družini narodov, potem pride sigurno čas naše kulturne integracije in naš kvantitativno sicer mali, a kvalitativno čili in odlični narod postane samostojen član v harmonični korelativni enoti narodov, iz katere ga nobena sila na zemlji več ne iztrga.

Slovenskim abiturientom!

Zapuščate srednjo šolo. Za Vami je mladostna doba, ko ste potrebovali krepke roke, da Vas je vodila. Z maturitetnim izpričevalom ste dobili vstop na akademična tla. Hrepeneč po svobodi, ki jo je Stvarnik zapisal umnemu bitju v srce, se boste odločali za svoj poklic in življenjsko misijo.

Vas, ki pridete na Dunaj, v Gradec ali Prago, bo objelo veliko mesto in vabilo s svojim materialističnim svetovnim nazorom; poklone Vam bodo delali nasprotniki krščanstva ter Vam izkušali nadomestiti mladostne ideale s psevdoideali, dobro vedoč, da mlad človek brez upa v prihodnost, nima veselja do dela sedanjosti. Taki psevdoideali so kakor sejanje žita na kamen: pusta vsakdanjost jih razblini in mladi možje v najlepših letih postanejo starci obupanci.

Pri nas je drugače! Mlade ideale gojiti, jim dati novega življenja, da se izpopolnijo in udejestvijo, je naše stremljenje. Z Bogom hočemo delovati za slovenski narod, z Bogom vršiti vse svoje delovanje, zato se zavedamo, da

Nezmagana mi četa smo,
brez strahu in trepeta smo.

Ideale imate, tovariši abiturjentje; vprašajte se, v kateri atmosferi jih hočete udejestviti. Udejestviti jih morate v akademičnih društvih, ne izven njih kot divjaki, kajti baš danes je treba jasnosti glede vseh vprašanj. Čas zahteva prepričanih katolikov. Le ob jasnosti ni nobenega mešetarenja, je izvajanje programa brez kompromisov mogoče. Pokaže naj se v konsekvencah vzdržljivost svetovnega nazora. Vodi naj Vas pri vsem hrepenenju po resnici, po ideji vodnici v kulturnem in socialnem življenju.

Ko Vas vabimo v slov. kat. akademična društva, pa poudarjamo še posebej, naj Vas ne vodijo gmotni oziri vanje. Mi hočemo danes izrazito katoliško inteligenco na Slovenskem. Član, ki ni s srcem naš, mora spoznati, da zanj v društvu ni prostora. Nam je za načela naših društev in te hočemo spraviti v življenje. Prva so načela katoliške vere. Iz teh zajemajo naša

akademična društva, da dajo članom edino mogočo sintezo privatnega in javnega življenja. Druga načela, ki pa imajo vso svojo oporo v prvih, so demokratska. Ko govorimo o ljudstvu, ko delamo načrte za ljudsko izobrazbo, tedaj imamo pred očmi vse slovensko ljudstvo. Nobenega stanu ne protežiramo, vsakemu stanu priznavamo pravice do umske in materielne kulture.

»Danica«, »Zarja« in »Dan« so naše postojanke, ki so dobile po zgodovinskem nastanku in po razmerah svoje posebne taktične naloge v izvrševanju navedenih načel. Vprašajte se, tovariši abiturientje, ko ste se enkrat odločili za nas, kam pojdete, katera stran dela je danes aktualna.

Ohraniti nam je živo tradicionalno vez, imeti moramo pred očmi tisti široki zgodovinski obzor, ki obsega ves kulturni razvoj slovenskega naroda, ki ga spominja na njegov prepod, torej naloga, ki naj obsega vse podrobno in posebno delo pod vidikom tradicije. Za to naj skrbi »Danica«. V njenih arhivih je kos zgodovine slovenskega naroda, boj mladih inteligentov za katoliški svetovni nazor in njegovo uveljavljenje pred svetom. Ali naj se tej nalogi posvete vsi? Ne! Treba nam je podrobnih delavcev, ki stoje v sedanosti in z njo pripravljajo bodočnosti pot. Razvoj časa je dal našemu ljudstvu politično in socialno organizacijo, kjer naj bo vsak na svojem mestu, s katerega mesta naj kot prepričan katolik zastopa vso organizacijo. Ali imamo to podrobno delo že izvedeno? Ne. Še vedno manjka izobraženih narodnih in socialnih podrobnih delavcev. To naj Vam da »Zarja«, postavljena v eno najzagrizenejših nam sovražnih mest; ona naj Vam da priliko vzbuditi vzajemnostno ljubezen, ki jo je treba zanesti med naše ljudstvo. V zadnjem času pa smo se povsem na novo zavedli svoje narodnosti in zahrepeneli smo s srcem jakega in močnega človeka po čistem izkristaliziranju našega slovenskega značaja. Biti Slovenci, narod, ki se more z lastnimi talenti, z lastnimi močmi vzravnati pred gledajočimi kulturnimi sosednjimi narodi, ki ima v svojih očeh ne truden, hlapčevski, ampak mlad, svež, nov pogled, ki izvira iz načrtov za skupno kulturo človeštva, katere goji v svoji notranosti in ob katerih samozavestno in v resni pozi iztegne roko, da kaže tudi on smer kulturnemu življenju človeštva, to hočemo in je naša dolžnost. Kdo nam bo dal tega, kdo bo dal našemu razvoju izrazito slovenski značaj? Naša doba ima polno klicev: nazaj. Tudi mi si recimo: nazaj k majki Slavi, nazaj k slovanskemu čutenju in mišljenju. Treba nam je kontakta s slovansko kulturo in ta kontakt Vam omogočuje »Dan«. Zato si izvolite praktične poklice in izobrazujte se v njih v zlati Pragi.

Vsi kot bodoči Daničarji, Zarjani, Današi in bogoslovci pa se združite v »Slovenski dijaški zvezi«, naši počitniški organizaciji, in dajte njenemu delokrogu novih misli, novih načrtov za uresničenje programa: Na delo krščansko!

V upanju, da prinašate v naše vrste svežega, mladega idealizma, Vas prav iskreno pozdravljamo.

V juniju 1914.

Slov. kat. akad. tehn. društvo »Danica« na Dunaju: Ivan Žgur, t. č. predsednik, J. Ovsenek, t. č. podpredsednik.

Slov. kat. akad. tehn. društvo »Zarja« v Gradcu: J. Bitežnik, t. č. predsednik, J. Širca, t. č. tajnik.

Slov. kat. akad. društvo »Dan« v Pragi: Joško Copič, t. č. predsednik, Heri Hirschmann, t. č. tajnik.

Slov. dijaška Zveza v Ljubljani: Ivan Prijatelj, t. č. predsednik, Ivan Stanovnik, t. č. tajnik.

Jože Koruza:

Naše vseučilišče.

(Konec.)

To so naše misli glede našega vseučiliškega vprašanja. Naj stojijo še enkrat kompaktno:

1. Takojšnje priznanje izpitov na zagrebški univerzi tudi za to stran avstro-ogrske monarhije;
2. jugoslovanska tehnika v Trstu;
3. jugoslovanska trgovska akademija v Trstu;
4. jugoslovanska popolna univerza v Trstu.

To so naše zahteve, pravične in utemeljene, katere moramo doseči, ki jih moramo vedno staviti na dnevni red, četudi se nam bo to zdelo še banalno in za katerih udeležitev mora skrbeti naša delegacija malo bolj kakor doslej, če treba, z radikalnejšimi sredstvi!

Za konec sem si prihranil vprašanje, kateremu je bil pravzaprav namenjen ta članek. To je vprašanje sedeža naših visokih šol. »Zora« je doslej tu zastopala mnenje naše konservativne javnosti in še naš letošnji koledarček piše: »Naša zahteva mora biti: jugoslovansko trgovsko akademijo v Ljubljano!« Danes pa stojimo vsi na stališču, da edino naše mesto, ki je moremo označiti kot sedež vseučilišča, je **Trst**. Razlogi so ti-le:

1. Akademik potrebuje širokega obzorja, potrebuje velikega mesta. Edino tu dobi vedno zunanjo iniciativo za novo delo, za napredek, za velike naloge: v malem mestu postane malenkosten, brez energije, — se pofilistri. Akademik hoče in

mora imeti hitro življenje, raznolično, kjer vidi pred seboj vrvenje narodov, kjer vidi realiziranje najrazličnejših načrtov, čuti tvorno moč najpestrejših misli in želj. — Tako mesto je pri nas edino Trst, in kolikor še ni, postaja od dne do dne. Velikega mesta se naši gospodje strašijo edino radi moralnega vpliva. Odkrito rečeno: Proti Pragi se je svojčas ogromno pisalo, in svarilo se je pred njo kot pred peklom, — in ne bom je zagovarjal; liberalna Praga je nemoralna ravnotako kot krščansko-socialni Dunaj. In vendar, kdor pozna tamkajšnjo našo ekspedicijo, niti od daleč ne more trditi, da ima to nemoralno življenje na naše fante kak vpliv. Da, brez trdne moralne podlage in brez opore tovarišev, ki so akademiku na razpolago v akad. društvu, bi se to mogoče zgodilo. — Kdor pa hoče iskati slabo, je dobi povsod, in ni treba za to velikega mesta, ampak zadostuje najbolj pobožen kot.

2. Trst sposablja že njega naravna lega. Sam pogled na morje človeka dvigne in ga žene za napredkom. In kdo potrebuje tega osveženja bolj kot akademik? — Pa tudi geografično je središče Jugoslovanov in ima najboljšo železniško zvezo in najcenejšo z obmorskimi kraji, posebno z balkanskimi državami, odkoder bodo slušatelji raje obiskovali naše vseučilišče kakor nemška, kjer jih tako »lepo« gledajo.

3. Učni pripomočki nam niso nikjer tako na razpolago kot v Trstu. Tehniki imajo Stabilimento tecnico, ladje, vsakovrstna industrijska podjetja, v Vrdeli rudne peči itd.; trgovska akademija sploh nikamor drugam ne spada, saj je Trst eminentno trgovsko mesto. Medicina ima tam velike znanstvene zavode in razne bolnišnice, juristi imajo višje deželno sodišče, pomorsko in trgovsko sodišče. Nadalje je v Trstu veliko naravoslovnih zavodov, kakršni so le ob morju mogoči, muzejev, knjižnic in umetniških galerij. — Tudi prepotrebno znanje italijanskega jezika nam bo tamkaj omogočeno z igračo.

4. Za nas je posebno važno še to-le: Medtem ko drugod uživamo le germansko kulturo, ki je samo odsev romanske, bomo dobili v Trstu pravo romansko. Francija, Anglija in Italija so v Trstu kakor doma! In če že moramo iskati vzorov in vzorcev tudi pri drugih narodih, ne iščimo jih pri Nemcih, ampak tam, kjer bomo dobili s kulturo obenem tudi pripomočke za boj proti Nemcem! — Da ne bomo iz te kulture sprejeli, kar je v njej slabega, upam, da bomo dovolj močni.

Če že univerza sili v Trst, jo ravnotako zahteva Trst sam. Trst je tisto črevo, skozi katero bo dobivala Avstrija življenjskih sil. Kake važnosti je zato Trst kot pomorsko mesto, tukaj ni treba govoriti; poglejte o tem mnogoštevilne večalimanj vredne

— članke in brošure. Umevno je torej, da se je začel naroden boj za ta kraj. Kdor bo v Trstu zmagal, bo vladal v Avstriji! Zato boj med Jugoslovani, Italijani in Nemci. V tem oziru že moramo tu konštatirati za nas veselo dejstvo. Ozadje Trsta je popolnoma slovensko; prtok — to je tiste sile, ki ga poživljajo in redijo, žrtvujejo svoje sile, svoje delo, da mesto raste, bogati in dobiva na ugledu — je, z malimi izjemami pohabljenih Italijanov iz kraljestva, izključno jugoslovanski. Škoda, da so se do zadnjega časa te sile asimilirale, danes pa ni narodna zavest nikjer tako velika kakor tu in dejstvo je, da je Trst največje slovensko mesto. Le dal Bog in dobri voditelji, da bi tudi v bodoče, kakor doslej, — čeravno z vsem naporom, — ostali politično-enotni in se vsaj pred sovražnikom ne cepili v stranke in strančice! — Pridružimo k vsem tem dejstvom še jugoslovanske visoke šole z vsem vplivom, ki ga imajo kot take na razvoj naroda, lahko trdimo, da bo Trst kmalu duševno središče slovenskega naroda in centrala vseh Jugoslovanov, in ni neizvršljivo upanje, da bo Trst — naš!

Otresi se še slednji vseh konservativnih predsodkov, ki vladajo proti Trstu. Najbolj ničvreden se mi zdi še oni, da bi imela nad vseučiliščem v Ljubljani večji vpliv S. L. S., in da bi se dala Ljubljana potom take univerze laže »poklerikalizirati«.

Ravno tako malenkostna je bojazen pred mislijo, ki jo je v konkretni obliki prvi objavil politični nasprotnik. Saj se niso sramovali n. pr. socialisti prevzeti ves svoj program v idealnem oziru iz krščanstva, ravnotako liberalizem; nasprotno se ne sramujejo krščanski socialci, da so prevzeli velik del svojega materialnega programa iz socializma. Tudi mi se ne sramujemo prevzeti misli glede sedeža jugoslovanske univerze iz narodno-radikalnih vrst, kakor se nismo sramovali prevzeti iz iste struje praktičnega narodno-obrambnega dela.

Da bi se vse to moglo zgoditi, imamo malo upanja; dokler vlada v Avstro-Ogrski taka politika, ne moremo nič pričakovati, četudi bi se narodovi zastopniki res tako postavili, kakor bi bila njihova dolžnost.¹ Tega smo pa deloma sami krivi. Zakaj ne dajo nam niti ljudskih, oziroma narodnih šol, še manj srednjih, in prav nič visokih šol, zakaj delajo prav po vandalsko z nami, nasprotno pa imajo Mažari vse pravice, in Čehi tudi niso tako zapostavljeni? Zakaj vse to?

¹ Ti pomisleki so bili izraženi tudi v »Dan«-u, in to je tovariš poročevalec »Luč«-i (Hrvat) tako razumel, da se nočemo potegovati za lastno vseučilišče. Zato mali nesporazum, ki je prišel iz »Luč«-i tudi v »Zoro« (Carniolus: »Naše vseučilišče« str. 154).

nem upravljanju svojih interesov. To je naravno in neizogibno; tudi ekonomični princip zahteva narodno kulturo. Prepričanje pa, da posegajo dandanes le velike enote uspešno v potek dogodkov in usode, dalje iz krvnega sorodstva izvirajoče simpatije in zlasti brezobzirni egoizem že samostojno organiziranih narodov sili manjša plemena do vzajemnih stremljenj. To velja splošno, velja tudi za jugoslovanstvo. To stremljenje leži v razvoju samem, je nujen prehod, šele preko tega bo šlo človeštvo do višjih organizacijskih enot mednarodnega in gospodarskega značaja. S to idejo pa še niso določene oblike, v katerih naj se umirijo ta stremljenja. Samostojna država, homerule itd. ali nove forme, ki jih ne poznamo, a jih življenje poraja s čudovito produktivnostjo. — Ta ideja pa ni duševno dete jugoslovanskih nacionalistov. Stara je že, kot vemo vsi. Tudi njena aktualnost ne datira od takrat, ko so praške »apatične in nezavedne« mase probudili veliki dogodki. Katoliško kulturno gibanje je delalo, odkar obstoja, smotreno in dosledno za zbližanje Jugoslovanov. Če se je pri tem oprijelo predvsem Hrvatov, je bilo razvnanje le modro in metodično. In tudi dr. Krek ni vzel svojega reka, da prebiva od Triglava do Črnega morja le en narod, iz nacionalistične ideologije.

Da velike ideje premagajo vse ovire, je res; od načina pa, kako jih uveljavljamo, je odvisna dolga pot do zmage. Neroden propagator vsake, tudi jugoslovanske ideje, več škodi kot koristi, ker jo kompromitira. In največja hiba novega jugoslovanskega gibanja je ravno ta, da so začetniki tega gibanja v nejasno veličino zavito misel z bombastično samozavestjo napovedovali, hkrati jo pa s toliko nepotrebnimi bremenami otovorili, da je vsak zmagoslaven pohod otežkočen, če ne popolnoma izključen. Eno teh bremen je n. pr. svobodomiselnost. Sami izjavljajo, da so moderni Jugoslovani »svobodni vseh predsodkov«, znane so dalje izjave, da teže »za izpopolnitvijo narodne moralne«, to je »vere v absolutno moralnost narodne ideje«. »Naša religija je nacionalizem.« — V diskusijo o religiji in moralni se z ljudmi, ki pišejo hladnokrvno take budalosti, seveda ne moremo spuščati. Pribijmo pa, da ta novi nacionalizem ne le ni indiferenten, ampak da je skozinsko svobodomiseln v pozitivnem pomenu te besede, namreč sovražen vsakemu pozitivnemu verstvu. Zanj je katolicizem — predsodek. Morda se bodo Srbi s tem strinjali, da je pravoslavje predsodek, med Slovenci in Hrvati pa, če Bog da, tega ne bodo doživeli. Da bi zanašali med Slovence pod novo krinko staro svobodomiselnost, proti temu protestiramo in proti temu se bomo branili.

Novo gibanje se samo označuje kot politično, češ: »V političnem delovanju so nam vodilne ideje radikalnega demokratizma: svoboda poedinca in enakost v pravici in dolžnosti, ujedinjenje in svoboda naroda in njegova suvereniteta v državi.« Politično delovanje pa ni nikdar abstraktno, temveč operira z obstoječimi razmerami in političnimi silami. Svoboda in enakost sta pojma brez absolutne vsebine, pomenita lahko veliko ali nič, zato se ne moremo poglobljati v ugibanja, kaj hočejo nacionalisti s tema bleščečima rekloma. — Kaj pomeni narodova »suverenost v državi«? Ako zahteva to gibanje suverenost jugoslovanstva v monarhiji, potem je misel, v tej obliki izrečena, absurdna. V eni državi more biti le en narod suveren, ne pa več. Ako je pa treba stavek dobesedno razumeti, potem vsebuje zahtevo po lastni državi in je sploh nesprejemljiv. Lahko smo v dno srca prepričani, da proda oficialna Rusija nas Slovence za Dardanele rajši danes kot jutri in oficialna Srbija za skledo leče ob vzhodnem obrežju Adrije. Prijateljev izven monarhije nimamo. Nikar iluzij! Politika čuvstev je malokomu simpatična, tembolj drže argumenti razuma. In kdor trezno preudari, mora biti prepričan, da je le pod habsburškim orlom Slovencem zasigurana eksistenca. Lastna eksistenca pa je nam bolj sveta nego osebni in imperialistični interesi kateregakoli prijatelja in najsi bo rodni brat. Gibanje, ki bi hotelo naš napredek, a bi izpodkopavalo temelje našega obstoja, bi bilo razprto v sebi in vredno pogina.

Kako naj bo naše stališče do jugoslovanskega nacionalizma? Že iz navedenih opomb sledi, da ga odklanjamo popolnoma in brez pogojno. Imamo tudi druge razloge. Tudi če bi bili nacionalisti glede religije popolnoma indiferentni, bi jim ne mogli slediti. Pozitivno delo zahteva pozitivnega, jasnega programa in edinosti v programu. Programa brez vodilnih kulturnih načel ni. Nam daje najvišja kulturna načela katolicizem, ki ga pa nacionalisti a limine odklanjajo. Ergo! Med katoliškimi in svobodomiselnimi kulturnimi stremljenji je prepad, ki ga ne premosti nobena še tako lepa fraza.

Nacionalisti so si bili svesti svoje naloge pred osmimi leti in so potem nanjo srečno pozabili, mi pa smo osem let in še več neumorno delali in bomo isto delo nadaljevali. Časi so vedno bolj resni in po balkanskih dogodkih smo stopili v novo dobo. Sami bomo kovali svojo usodo, naša sveta dolžnost je, da se na to pripravljamo. Ne zanašajmo se niti na one, ki so poklicani, niti na one, ki se čutijo poklicane, nego na sebe. Ponosni smo lahko

na svojo tradicijo, na svojo organizacijo, ki ne obsega le južnih, temveč tudi severne brate; še ožje sklenimo vrste s tovariši Hrvati, še tesnejši naj bodo stiki s Čehi in Poljaki. To praktično, organizatorično delo pa je nepopolno brez temeljitega študiranja vseh zadevnih problemov. Tudi na polju znanstva ne prepustimo palme nasprotnikom.

S temeljitim, v naših načelih zasidranim teoretičnim in praktičnim delom bomo katoliški Slovenci in Hrvati rešili avstrijski jugoslovanski problem. Mednarodno, interesom židovstva služne in kulturi bomb in banditstva posvečeno prostožidarstvo pa ne bo paševalo v našem vilajetu, četudi služi prostožidarstvu za valpeta — krvni brat.

A. C.

Kje je avantgarda?!

Vzdignil se je pa zoper Matjaža kralj Kurent izza vinskih goric in česar ni mogel z orožjem, je dosegel z zvijačo. Nastavljal je Matjaževcem vina in kralja Kurenta vince je tako: bolj ga piješ, bolj si žejen. Tako so Matjaževci drug za drugim prehajali na stran kralja Kurenta. Nazadnje je kralju Matjažu le še toliko ostalo vojske, da je vsej bilo prostora pod lipovo senco — — (Milčinski.)

Da je alkoholizem najhujše socialno zlo na Slovenskem, o tem ne dvomi, kdor opazuje in sodi samostojno. Toda laže se je boriti zoper marsikatero drugo zlo kakor pa zoper pijančevanje. Kajti to je tudi нравno zlo in kadar ljudem potrkaš na vest, bodi pripravljen na krepak odpor. Boj pa je še težji vsled pomanjkanja resnobe pri našem ljudstvu; ko boš z največjo vnemo pozival »slavne zborovalce« k treznosti, boš sredi lastnega zamaknjenja uzrl na obrazih starodavno davorijo: »Pijmo ga, Slovenci, saj ga je Bog dal!« To je vzrok, da povprečni »ljudski prijatelji« modro utihnejo pri tem poglavju; boje se za svojo priljubljenost, za svojo veljavo pri »našem zavednem slovenskem ljudstvu«. Mislijo tudi, da bo pijančevanje kar samoodsebe izginilo, če se zboljšajo gospodarske razmere. Mislijo — pa se motijo.

Tako stoji torej danes le majhna četica pametnih in pogumnih mož na braniku treznosti v srditem boju z najhujšim elementom — z ljudsko strastjo. Svet in pravičen je njih boj in nesebičen, samo ena velika skrb jih navdaja: kje je avantgarda?! Ali bodo zmagali sami brez mladine, ali ne pade z njimi vred tudi vse njihovo delo v pozabnost? Naše dijaštvo je povsod zraven, kjer je kaj novega, kaj idealnega: kako da ga ni tukaj?!

Odgovor ni težak, pa tudi vesel ni. Boj zoper alkoholizem zahteva večjih žrtev kakor drugi »boji«. Kdor hoče ofenzivno nastopati proti pijančevanju, mora biti abstinent. Trda je ta beseda in junakov je malo v naših časih. Vsa čast zmernikom, ampak za protialkoholno gibanje je treba abstinentov, to ponovim še enkrat, da ne bo preveč mimogrede rečeno. Saj ne rečem, da so naši študentje pijanci, krivico bi jim storil; večina ga pokusi samo za praznike ali o počitnicah; krokarije je sicer veliko preveč, v zadnjih letih se je celo iznova malo poživila a vendar je ne moremo šteti med splošne socialne pojave dijaškega življenja. Splošen socialni pojav pa je pomanjkanje junakov, ki bi se odpovedali tudi zadnji čaši. Odkod naj se torej vzame avantgarda za protialkoholno gibanje?!

Tukaj se mora kako preokreniti. Dokler abstinenčno gibanje ne zariše širokih krogov med dijaštvom, bo vse delo le polovično. Če hočemo imeti trezen narod, moramo vzgojiti trezno inteligenco, zato pa nujno rabimo med inteligenco samo apostolov treznosti, abstinentov. Inteligenca pa se rekrutira iz dijaštva, zato je zaključek jasen: rabimo dijakov-abstinentov!

O počitnicah se bo vršil ob priliki občnega zbora S. D. Z. ustanovni občni zbor Slovenske dijaške abstinenčne zveze. Kdor razume klic časa, naj se udeleži in pomaga sestaviti program, po katerem bo moč uspešno razširiti abstinenčno gibanje v naših vrstah. Za protialkoholno gibanje so lepe besede brez pomena, treba požrtvovalne ljubezni do naroda, treba je samozatajevanja, treba je s kratko besedo: krščanskega duha. Zato pa se bo ob tem težavnem problemu najbolj jasno pokazalo, kakšen duh vlada v naši organizaciji; videli bomo, koliko je še v nas duha prednikov in koliko je že naturalističnega frazerstva, ki nam skozi vse špranje sili v hišo.

Res clamat, vehementer clamat!

Ant. Torkar:

Moderna duševna bolezen katoliškega izobraženstva.

V francoskem tedniku »Chronique de la Presse« je ponatisnjen članek, ki je izšel v »Critique du Liberalisme« dne 15. januarja 1914, v katerem podaja neki profesor teologije lepe misli za francoske versko-katoliške razmere. Ker najdemo tudi med našimi krogi naobraženstva večkrat, žalibog le prevečkrat, pojave sličnih verskih izrodov, sem popolnoma prepričan, da se dajo misli in nasveti tega profesorja obrniti tudi nam v dobro, seveda z gotovimi izpremembami kraja in razmer.

»Bolne so duše v današnjem času in okužene s strašno boleznijo: skrb za resnico in strah pred njo nas tlačita,« piše Louis Venillot. Človeški razum teži po resnici, le v njej kraljuje njegova sreča; popolnost njegova pa obstoji v spoznanju Boga, stvarnika vesoljstva, in v spoznanju pripomočkov, po katerih ostanemo ž njim združeni na zemlji in v drugem življenju. Zmota, nevednost, dvom, z eno besedo vse, kar odvrča naš razum od začrtanega teženja, vse to tvori splošno duševno zlo. V tem splošnem oziru za katoličana pravzaprav ni tolike nevarnosti, ker ima neprimerno vzvišenejšo in popolnejše znanje o Bogu kot drugoverci; on po svoji veri veruje vsebinsko celotnemu razodetju in ima določno izraženo dolžnost trdno verovati vsej božji resnici. Vse to, kar more oslabiti gorečnost in odkritosrčnost njegove vere, bi lahko imenovali duševno zlo za katoličana posebej. In tukaj je tista točka, oni »punctum saliens«, ki se tudi med našo laiško inteligenco premalo dosledno in ostro poudarja, ki tudi pri nas iz marsikakih »drobnarij« dovede do načelnega nasprotstva. Bistveno obstoji to zlo za katoličane prvič v oddaljenju katoliškega razuma od bistvene nedotakljivosti in neizpremenljivosti dogem, drugič v tem, ker mnogi v svoji brezskrbnosti ne smatrajo takega oddaljevanja za odpad in popolno negacijo dogme. V tem greše velikokrat oni izobraženci, ki bi radi po kakem kompromisu združili javno laksno mnenje s trdo, a dosledno resnico katoličanstva. Ti modernizatorji, kakor bi jih lahko imenovali, ne stopajo v vrstah onih, ki z gorečnostjo branijo Cerkev v vseh okoliščinah, napram vsem in proti vsem! Zavzemajo takorekoč pozicijo posredovalcev; ostanejo sicer katoliki, toda nepopolni! Važna naloga za današnji čas je, da dosledno razkrinkujemo tako polovičarsko katoličanstvo in da glasno zakličemo med naše vrste: »Kdor ni ves naš, ni naš,« in načelo naj nam

bo: »Kdor se v tem ne strinja z nami, je proti nam.« To naj bi veljalo tudi za dijaške vrste v vsej svoji strogosti in doslednosti, kajti zdi se, da je za to prišel čas!

V čem se kaže predvsem to polovičarstvo? Navesti hočem samo nekatere pojave na duševnem polju. Takim modernizatorjem manjka najprvo potrebne spoštljivosti napram Bogu in Jezusu Kristusu, čigar neoporekljive in absolutne resnice in zapovedi z ozirom na posameznika, družino in narodnost ne poznajo zadostno. Pripomniti nam je, da se temu pomanjkanju ne zadosti povoljno samo s prečitanjem nekaterih revij, s kavarniškim debatiranjem in s puhlim pisarjenjem časnikov! Taki ljudje radi kritizirajo Cerkev, njeno duhovništvo in učiteljstvo in zabavljajo čez njeno versko »intoleranco in ekskluzivnost«. Žalosti jih, ko Cerkev izdaja stroge, ostre in določne odredbe napram sodobni znanosti, kritiki in modernim duhovom. Vsak se hoče emancipirati v duševnem oziru in odvreči od sebe jarem »sramotnega duševnega suženjstva«. — Sicer se to ne dogaja med nami očitno, pač pa velikokrat v dvomih in zasebnem življenju. Slični duhovi niso daleč oddaljeni od prepričanja, da je in da sploh more biti nasprotje med vero in pozitivno vedo, in bližajo se z mogočnimi koraki koncesiji nasprotnikom, da je razum nad razodetjem. Ta bolezen duha zelo kvarno vpliva na celokupno našo pozicijo, kajti značilna posledica te bolezni je onemoglo odjenjavanje in sramežljivo, ponižno capljanje za njimi. Toda nima li resnica sama v sebi zadostne energije, da slavi zmagoslavje nad zmoto? Quid veritas? Je li to realnost, ki menjava svoja lica z veki in civilizacijo? V tem oziru se nam pokaže zopet druga slaba vrsta še slabših posledic, katerim zapadejo nestalni in nedosledni naši polovičarji. Kolikokrat se dogaja, da išče naš človek resnice po znanstvenih, filozofskih in literarnih proizvodih nasprotnikov iz golega predsodka, da katoliška dela nimajo tolike kritične vrednosti. A priori se jim zde naša dela nižje vrste, zato tolikokrat zabavljanje ali vsaj kritiziranje »neosnovane strogosti« indeksa. Taki modernizatorji se z nekakim sistematičnim optimizmom vdajajo zankam in pastem nasprotnikov, dočim hranijo in gojijo v sebi nezaupnost napram Cerkvi. Rezultat je seveda v najboljšem slučaju cincanje in neodločna, bolesta onemoglost. Iz takih mož se nam rode v premnogih slučajih notranji sovražniki, ki so večkrat veliko bolj usodepolno-škodljivega značaja kot odkriti nasprotniki. Postanejo orodja nesloge, nerazumevanja, nasprotovanja in podiranja med nami. »Prišli bodo k vam v ovčjih oblekah, a znotraj so grabežljivi vol-

kovi.« Največja nevarnost pa izvira iz tega, ker si taki posredovalci natikajo masko dobre volje in miroljubnosti, obenem pa so zamreženi od sladkih iluzij in nedoločnih obrisov napačne vere. Načela jim postanejo oglodana in spodjedena od duševnega modernizma in splošno laksana miljeja, a duh njihove omahljivosti in neznačajnega kompromisovanja se širi med krščansko ljudstvo, med krščanske organizacije in med vzgojitelje mladine. Veliko hudo je tudi to, da se mnogokrat i sami ne zavedajo, da so žrtve, določene za razdiranje, in tiho, toda sigurno postajajo »otroci tega sveta«, otroci časa, razmer in okoliša. V mnogih slučajih tudi umetno gojijo tak prisad v sebi. Podobni so bolniku, ki misli, da je cvetočega zdravja in zaničuje in zavrača zdravilno pomoč dobrohotnega zdravnika. — Ker tudi v dijaških vrstah srečamo slične pojave in ker je pač posebno za dijake skoraj nemožno v velikem mestu izogibati se ali docela presojati vablivo omamo teoloških spisov naših nasprotnikov, zato hočem podati nekoliko migljajev, ki bodo prišli prav vsem onim, »qui sunt bona voluntate«.

Da dobimo za tako razširjeno rano med našim izobraženstvom gotovo učinkujoče zdravilo, je treba najprvo poznati vzroke te rane. Vzroki so številni: nekateri lastni posameznikom, ki so bolj individualnega značaja, nekateri mnogim skupni. Zadnje lahko razdelimo v take, ki imajo samo negativni vpliv, in take, ki se javljajo in povzročajo tudi pozitivno delovanje. K negativnim prištevamo pomanjkanje katoliškega duha in versko nevednost. Katoliška vera je vera nadnaravnih resnic in pripomočkov, ki naj bi preželi celotno življenjsko udejstvovanje vsakega njenega uda. Sveta dolžnost vsakega posameznika je, da se da voditi od teh načel, resnic in pripomočkov, ker nosijo na sebi znak božjega izvora in so neodvisne od bivanja in životarjenja človekovega. Vpoštevati nam jih je torej celotne brez kakega polovičarstva in brez osladne tuje primesi. In verska brezbrizna nevednost med dijaštvom in inteligenco! Kaka gosta tema zmote vlada nad duševnim svetom v današnjem stoletju luči! Bog sam jo pozna v vsej njeni razširjenosti. »Diminutae sunt veritates a filiis hominum.« (Ps. XI. 2.) Ni čudno, če dijak zapusti vodilno normo in z lahkoto povzame zofizme, nasprotstva in potvare resnice. Kategorična dolžnost, ki sledi iz vsega tega za dijaka, je, da se mora izobraževati tudi v verskih vprašanjih primerno svojemu umskemu napredku, če hoče, da dobi zrelejše pojme in sigurnejše dokaze za verodostojnost in upravičenost svoje vere.

Negativnim se pridružijo še pozitivni vzroki, ki so bolj moralnega značaja, nekateri oddaljeni, drugi neposredni. Neurejeno hrepenenje po novostih, po novotarjenju, nam z zadostno jasnostjo obrazloži stranske skoke našega duha, od formalne herezije do obžalovanja vredne pripravljenosti do moderniziranja. »Žalostno je,« piše Gregor XVI., »videti, kako daleč segajo blodnje duha, če se odpre razumu duh novotarjenja. Nasproti apostolskemu opominjevanju hoče vse več vedeti, kakor pa je potrebno; in svet, preveč zaupajoč samemu sebi, misli, da lahko išče resnice izven Cerkve.« Iz te kurioznosti pa izvira kot iz naravnega studenca neutušljiva želja po izpreminjevanju in končno zametanje katoliške metode in sholastične filozofije. Zato imamo dandanes toliko filozofov, ki poznajo vladajočo nasprotno filozofijo, za našo vero osnovne, sholastične filozofije pa ne poznajo. Ta demon novosti je očelaži in kvarno vpliva na duševno delovanje, sovraži Jezusa Kristusa, njegovo Cerkev in njegov nauk. Strasti, posebno napuh, dovedejo nezaupne duhove do samovoljnega izpreminjanja ali napačnega razlaganja dogem.

Duševno obzorje, duševne dispozicije — to je zemlja, pripravljena in razorana, da seme — od vseh vetrov pobrani in brezvezni pojmi modernizma — požene nepristno kal in obrodi skvarjen sad. V prvi vrsti je za dijaka tako škodljivo seme subjektivistična in pozitivistična filozofija naših dni. Kant dovede logično do herezije; dokaz — modernizem. Kritika čistega in postulati praktičnega razuma ne morejo služiti za solidno podlago naši veri in Kantova načela se ne morejo in ne smejo zanesti v naše duševne zgradbe.

Te modernizatorske tendence se razširjajo v pismu, v govoru in organiziranem časopisju s čudovito delavnostjo. Neutrarno časopisje podpira slične misli in načrte ter stopa v nasprotje z odločno katoliškim časopisjem; sovražno pa igra vlogo dobrohotnega gledalca in po svoji maniri izreka obsodilne besede javnega mnenja. »Christus crucifigitur semper inter duos latrones.« Metode vseh teh so različne; da dosežejo svoj namen, zaposle dnevniške, revije, roman, teološka, apologetična, zgodovinska dela itd. Tudi beseda pripomore temu razdejavnemu delu do uspeha; čuje se raz oficielne katedre, deluje potom predavanj pred veliko množico in v zasebnem občevanju.

Pri naštevanju pripomočkov, kako odpomoči temu duševnemu zlu, ki slavi svojo zmagoslavno pot posebno med izobraženstvom, je treba najprej opozoriti na to, da so duševne bolezni hujše in proizvajajo napram zdravljenju veliko večjo odporno in odvrtačno silo, kot se to v splošnem dogaja pri telesnih obo-

lelostih. Taki duševni bolniki ponavadi ne čutijo nikake potrebe v sebi, da bi se poboljšali in gredo korenjaško in vztrajno svojo pot in gojijo v notranjosti nezaupljivo nam nasprotujoča prepričanja. Prvo zdravilo, ki pa velja zaeno za današnji svet sploh, je globoka ponižnost duha. Nergači, zabavljaji in popravljači se ne odlikujejo posebno v tej čednosti. To dokazujejo z vjedanjem in kritiziranjem odlokov cerkvene oblasti, sklicujoč se na znanje znanosti. Ponižnost jim bo vdihnila pametno nezaupljivost napram luči lastnega razuma in šele ona bo povzročila, da bo prišla na njih ustnice vroča in vztrajna molitev, v kateri se bo dvignila prošnja do Vsemogočnega, da jih razsvetli in jim podeli dar prave pameti. Bolj kakor kdaj, nam je dandanes klicati vsemu izobraženstvu v spomin očeta, čigar obsedenega sina je ozdravil Jezus: »Credo, Domine, adiuva incredulitatem meam.« To je uspešno nadnaravno zdravilo, ki pa seveda ne izključuje gotovih navodil pameti in vere. »Nebo ti bo pomagalo, toda pomagaj si tudi sam.« Treba se nam bo bolj kakor kdaj skrbno ogibati sumljivega ali kočljivega čtiva in omejevati občevanje z nasprotniki na potrebno. Nadalje bo opiral vsak izobraženec, ki je prežet z resničnim katoliškim duhom, vse svoje versko znanje na Boga, iz katerega izhaja vse znanje in vsa resnica, na Jezusa Kristusa, ki razsvetljuje vsakega človeka, ki pride na svet, in na Cerkev, ki je edina braniteljica nedotaknjene zaklada božjega razodetja. Pravi katolik bo zvesto poslušal cerkveno avtoriteto in bo njen poslušni učenec brez godrnjanja in nemestnega, nepoklicanega kritiziranja, kajti v besedi božji je implicite obsežena tudi njena pravica, da ji namreč pristojna absolutna vlada nad našim razumom. Toda pred vsem je treba živeti se v tako vero in šele tedaj bo naš »credo« res odgovarjal željam Gospodovim.

Josip Berlot:

Izobrazba — izobraževanje.

(Konec.)

Dasiravno ni nihče izobražen, hočejo biti vendar vsi deležni slave in časti, ki jih uživa dandanes človek, ki stoji na precej visoki stopnji izobrazbe. Pogosto so oni, ki mislijo, da so najbolj izobraženi, največji reveži. Dandanes je »izobražen« oni, ki je presedel malone pol svojega življenja na šolskih klopeh, na raznih izobraževaliških ter si nakopičil polno torbo teorije, ki mu služi pogosto v javnem življenju kot mehko vzglavje: »Dolce far niente.« Drugi izobraženec moderne dobe je oni, ki šeta v

lepi opravi po promenadah, gledajoč ponosno, da ne rečem naivno, v mimoidočo množico, in izusti, sedaj tu, sedaj tam, glasno ali bolj tiho — vse je odvisno (in modificirano) od predstoječega slučaja —: »Vous avez un air franc et aimable mademoiselle!« — Tretji »izobraženec« nastopa na javnih shodih in širi z okrašene rostre narodno prosveto v najširše kroge in spodbuja radovedne poslušalce, naj se vendar enkrat otresejo prokletih verig in »črnih sukenj«, ki onemogočujejo posamezniku svobodno mišljenje in delovanje, ki delujejo z vso silo duha na to, da napoči skoraj zlati zor svobode in boljše bodočnosti: »E use petamus placidam sub libertate quietem!«

Dandanes žive ljudje, večči vsega, ljudje, ki so prebrskali malone vsa slavna dela velikih mož, ljudje, velikani učenosti. Srkali so s slastjo sok učenosti in znanosti, poglobili so se v velike socialne in kulturne probleme, zadobili so visoko spoznanje. Postali so slavni in njihova slava in velikost se kaže po pregovoru: »Quo quis doctior est, eo est modestior« in po neprestanem izobraževanju. Taki so res pravi možje in slava jim!

Poleg teh res učenih ljudi, ki tvorijo pa le mal odstotek človeštva, živi pa dandanes neprimerno večja množica »učenih glavice«, ki je prišla že tako na površino, da daje svetu lice in direktivo za razvoj. Nehoté se vprašamo, ako so že vsi »izobraženi«, zakaj ni na svetu vse tako, kot bi moralo biti? Tukaj stojimo pred uganko! — To uganko, ki je pa le na videz uganka, smo že večkrat rešili, toda bali smo se pokazati svetu to rešitev, kajti znan je pregovor, da vrana ne izkljuje vrani oči. Te »učene glavice«, ki polnijo površino zemlje, so taki napolizobraženi reveži, ki ne vedo, kaj jim je pričeti. Čutijo sicer v sebi neko energijo, manjka jim pa trdne volje in podlage za delo ter kažipota po svetovnem naziranju. Služi jim seveda največ pero in jezik, ne pa razum, ki je v normalnem stanju vrhovni poglavar v psihofizičnem kompleksu. Pustijo se obvladati od strasti in čuvstev, širijo svoje napačne in pogubonosne nazore med ljudstvo in si iščejo tako indirektno slave, kot nekako kompenzacijo, njih življenje pa je polno žalosti in nezadovoljnosti, kajti v svoji površnosti so zašli v meglene sfere, iz katerih ni več rešitve. Kmalu postanejo mrzli in človeški maščevalni nagon jih pripelje tako daleč, da začno dvomiti o kardinalnih principih človeškega spoznanja in zaidejo v absoluten nihilizem in skepticizem. Delujejo sicer med narodom, toda kaj pomaga zidati veliko stavbo na ilnatih tleh? Udrla se bodo tla in stavba se bo zrušila za večne čase. Tako je ravnanje takih polizobraženih kulturnikov. Njih delo je le nekaterim »prosvetljenim in na-

prednim« pesek v oči, pogosto tudi vzrok socialnega zla, navadno pa bob ob steno.

Vprašam vas, »izobraženi«, zakaj ne rodi doba visoke kulture in napredka Platona in Aristotela? Zakaj ne izklijeta iz gnojne zemlje preporoda moderni Sokrat in Avguštin? Zakaj ne zagleda »siele elite«, doba »prosvetljenosti«, z lavorjem ovenčanih glav Tomaža Akvinskega in Alfonza? — »Izobraženi« molče. Oglase se pa zaničevani, raztrgani sinovi nesreče, ki so v svoji nesreči prišli do spoznanja, zakaj je človeštvo danes tako plitvo in malomarno; oglase se oni, ki vikajo neprestano: »Manjka nam poglobitve!«, katerih glas pa je kot pust fantom, ki izgine v trenutku v vsemir. Poslušajmo jih, kaj velé, kajti zlatá vredne so njihove besede. »Ako bi se ravnali ljudje po pogansko-krščanskem geslu: *γνώθι σαυτόν*, bi prišli do spoznanja, da vedo le malo in še ono malo le površno. Poglobili bi se, jasno bi jim bilo, da je vse, kar je ustvarjenega, minljivo, da so ustvarjeni za večnost. Zato bi zahrepeneli po metafizičnih resnicah: Bog, večnost, neumrljiva duša, posegli bi v idejne svetove, v kraljestvo večnih, neizpremenljivih resnic, idej; postali bi žlahtni na duhu, postali bi trdni stebri človeške družbe. Ne bi hoteli biti »izobraženi«, ampak izobraževali bi se naprej, vsestranska bi bila njihova izobrazba in izobraženi bi vendar ne bili, kajti neizmerni so zakladi resnic in skrivnosti, neizmerna je večnost in izobraževanje je večno. Konec izobraževanja je pa zavit v debelo meglo in se nahaja v neprodirnih prostorih vesoljstva, v nerazumljivih, svetih izrekih večne Resnice. Tam je konec izobraževanja, tam je popolnost. — »Zato nisi človek nikoli dovolj izobražen.« — Blagor onemu, ki si vzame k srcu ta glas. Srečen bo na zemlji, plodonosno bo njegovo delovanje in zapi-sali mu bodo na grob kot velikemu Slovanu:

Isa živ v srcdi cely národ nosil:

Zemřev žije v srcdi národu celého.

Narod je velik in kompliciran organizem, ki zahteva velike moralne in materialne zaslombe. Uspešno bodo podpirali narod v krutem boju za obstanek izključno možje, ki stoje relativno na visoki stopnji izobrazbe, ne pa napol izobraženi kulturniki. In sicer morajo biti to možje, ki so prišli iz naroda, ki so neprestano v tesni zvezi z narodom, ki poznajo narod in njegovo zgodovino. Velike važnosti je, da si pridobe visoko stopnjo izobrazbe v narodu samem, v narodnem jeziku. Pravi voditelji naroda in vzgojevatelji narodovega naraščaja morajo biti torej le taki možje, ki so si pridobili precejšnjo izobrazbo, in sicer v maternem jeziku. Kaj takega je pri nas nemogoče. Zato je jasno,

da drvimo proti propadu, ako bo šlo tako naprej. Manjka nam dobro organiziranih izobraževalnih faktorjev, to je, šolskih poslopij in učiteljev. Celo srednjih in ljudskih šol nam primanjkuje, da ne govorim o visoki šoli, ki je za nas vitalnega pomena, ako hočemo imeti zasiguran individualen obstoj na zemlji. Pomislimo malo, da je od visoke šole vse odvisno. Ako nimamo visoke šole, nimamo srednje in tudi ljudske ne, kajti brez visoke šole ni profesorjev za srednjo šolo, brez teh pa ni učiteljev za ljudsko šolo in narod brez ljudske šole je že eo ipso obsojen na smrt. Manjka nam pravo torišče za narodovo življenje, manjka nam vse. Zahteve po slovenski visoki šoli niso več tako glasne. To je zelo žalostno znamenje za nas, in če imamo mi dijaki pravico, zahtevati česa od vlade, mislim, da je ravno zahteva po slovenski visoki šoli najbolj upravičena, ako hočemo pripraviti svojemu narodu malo boljšo bodočnost. In vse zapreke in ugovori proti tej zahtevi so le puhle fraze. Pomisliti moramo, da je čez dva milijona in pol Jugoslovanov v naši polovici prepuščenih na milost in nemilost časa, ker nimamo svoje visoke šole. Na drugi strani moramo ugovore proti zmožnosti učilnih moči energično zavriniti, ker smo lahko prepričani, da žive dandanes tudi ljudje slovenske krvi, ki bi bili zmožni poučevati mladino na visoki šoli, ne gledaje na naše slavne prednike, Miklošiča in Kopitarja, katerih imena so znana ne le v Avstriji, ampak po vsej Evropi, na Čopa, ki so mu prideljali slavni pridevek »velikan učenosti«, na Klemenčiča, Šubica, Kreka, ki so poučevali skoraj vsi na avstrijskih visokih šolah. Vzdravimo se iz spanja in obnavljajmo zahteve po visoki šoli, dokler je ne dobimo, kajti visoka šola je za nas vitalnega pomena. Ta zavest se mora zanesti med ves narod, da bo donelo od vseh slovenskih pokrajin: »Dajte nam slovensko visoko šolo!« Ko bomo imeli enkrat svoje vseučilišče, smo lahko gotovi, da bo dobival narod dovolj podpore in moči, da bo odbijal uspešno in zmagoslavno napade od strani svojih nasprotnikov. Šele ustanovitev visoke šole nam bo omogočila povzdigniti narod tako visoko, da bo enakopraven drugim kulturnim narodom. — S tem pa še ni rečeno, da moramo držati sedaj, dokler ne dobimo svoje univerze, križem rok, ne, nasprotno, podpirati moramo svoj narod, kakor nam je moč. To podpiranje se mora vršiti, ako hoče obroditi res kaj sadov, po principu delitve dela. Ta princip moramo izvesti do skrajnosti, ako hočemo premagati današnjo vsestransko diferenciacijo socialnih in političnih ved in poprijeti se od prave strani prave in ekonomične vodilne tehnike. To je delo, ki zahteva precej dobro poznavanje socialnega življenja in socialnih

tvorb. Treba se bo lotiti takoj tega dela, ker ne dolgo, in slovenski narod bo stal pred perečo alternativo v kulturnem boju. Delajmo z vso silo na to, da dobimo do takrat vsaj svojo visoko šolo, ker ta kulturni boj bo grozen in zmago bo odločile »uma svetel meč«. Čujmo neprestano nad narodom in izobrazujmo se temeljito, da bomo mogli v odločilnem trenutku pokazati pred vsem svetom, kaj smo, in da se ne bo več glasilo: »Slovenec ni zmožen višje kulture,« kakor se sedaj, žalibog, pogostoma sliši. Glejmo, da vcepimo narodu pravi zmisel za izobraževanje, sicer pride lahko do kulturne stagnacije, ki naredi narodu križec, to se pravi, da mora začeti iznova in nadomestiti, kar je zamudil. To je sila žalosten trenutek, toda do te kulturne katastrofe mora priti, ako se ne izpremene razmere; zato so upravičene besede pesnika-proroka, ki nas svari pred to eventualno nesrečo:

Otresite zaduhlih se sanj!

Po bliskovo gre vseh živih dan,

kdor ga je zamudil — ves klic zaman —

doživi ga le, kdor je pripravljen nanj!

(Zupančič, Čez plan: »Vseh živih dan«.)

Tako nekako si mislim jaz pojmm, ki ga je izražala nekaj beseda »izobražen«. Prepričan sem, da je pojmm, ki ga značimo danes z besedo »izobražen«, edino pravi in odgovarjajoč res dejstvu, ako dojamemo v absolutnem pomenu besede. Mogoče se bo zdel enemu ali drugemu ta način pojasnjevanja malo čuden ali celo nepravilen. V tem slučaju moramo iti pa zelo radikalno na delo, da bo izražala od sedaj naprej beseda »izobražen« zopet svoj prvotni pojmm; skrbeti moramo, da bo izgovarjava tega deležnika našla, ne glede na dovršeno glagolsko obliko, svoj pravi korelat v pravilni apercepciji idealnega predmeta izobraževanja; ravnati se moramo tako, da ne bo izobraževanje, to je, ako govorimo z Gregorčičem, vzgoja uma, srca in glave, kot do sedaj, profanirana, v verigah vsakdanjega življenja vkovana boginja, pač pa sredstvo, s katerim bi si posameznik, če ne popolnoma, vsaj deloma omogočil višji polet v duševnem oborju, iz katerega bi izkušal spoznavati in proučevati natančneje vero in moralo in črpal iz njih programitične točke in pravce, po katerih bi izpopolnjeval sam sebe in vodil svoj narod v vseh trenutnih ali trajnih nezdodah k luči svobode in do zmage. Vsaka stopnja izobraževanja v maternem jeziku je za nas, ki ne razpolagamo s fizično močjo in s kapitali, edina garancija za srečno bodočnost, ko bomo izrazili lahko tudi mi, kar bobnajo Nemci s svojimi zastavami: »Iz noči tlačanstva po krvavem boju k zlatemu dnevu svobode«.

Vse drugo ne bo imelo pri nas uspeha in nas bo gnalo v pogubo in ako si ne bomo prilastili zelo visoke stopnje izobrazbe, lahko z mirno vestjo pričakujemo časa, ki nam zapoje turobno labudovo pesem.

Glasnik

»Dan« tovarišem abiturientom. Po maturi je vsakemu abiturientu najvažnejše vprašanje: kam sedaj? Vse počitnice premišljuje o tem in navada je postala, da ga tok našega dijaštva potegne s seboj na Dunaj. Zakaj ravno na Dunaj? Zakaj ne bi naši abiturientje pogledali po drugih univerzah? Imamo tri slovenska katoliška akademična društva. Praško katoliško akademično društvo »Dan« je najmlajše in potrebuje zato okrepčil, da se razvije naposled v društvo z večjim številom članov. Kako naj se društvo razcvita, ako šteje le okolo dvajset članov?

Naši abiturientje so preje, preden smo imeli svoje društvo v Pragi, le malo obiskovali staro praško univerzo; niso poznali razmer. Sedaj je to drugače. Člani našega društva z veseljem dajo vsakomur točne informacije o razmerah, ki so gotovo ugodnejše kot na Dunaju ali celo v Gradcu.

Tovariši! Tu smo v eminentno slovanskem mestu in od bratov Čehov povsod pristrčno pozdravljeni. Kdor pride v Prago, se sam prepriča in nikdar mu ni žal. Kam prideš na Dunaju v družbo? Povsodi si kot Slovan zapostavljen. V Pragi si kot Slovan in še posebno kot Jugoslovan pozdravljen in zanimiv. Tu imaš gledišče, ki stoji na višku umetnosti. Tudi drugih zavodov za umetnost in zabavo ni nič manj kakor v obeh drugih vseučiliških mestih. Ko bi naši abiturientje poznali vse prednosti Prage, ne bi trumoma hodili na Dunaj kupovat nemški kruh in to še za drag denar. Slovenski akademiki smo povečini revni. In v tem oziru nam je Praga dobrodošla. Tu se živi veliko ceneje in pri tem veliko bolje kakor drugod. V akademični menzi je hrana poceni (60 vin. kosilo) in pri tem neprimerno boljša kakor dunajska. Tu dobiš naravnost imenitna kosila. A tudi druga živila so razmeroma jako poceni. Istotako tudi stanovanja. Kar vprašajte dunajskega in praškega akademika, kako izhaja, pa se boste sami prepričali.

Popolnoma neopravičeni so očitki, ki se delajo tuintam praški univerzi in tehniki. Faktično je praška univerza med prvimi i po svojih učnih močeh i po številu poslušalcev. Tu imaš naravnost kapacitete v zboru predavateljev. Jezik ne dela nobene težave. V poldrugem mesecu se ga popolnoma privadiš. Profesorji z veseljem sprejemajo Jugoslovane, posebno Slovence; tu ni govora o šikaniranju kakor v Gradcu in drugod. Poleg vseh teh prednosti ima Praga tudi to dobroto, da je tu na razpolago neprimerno dosti podpornih društev. Imamo i tu slovensko podporno društvo, ki po možnosti uspešno podpira slovenske akademike. Dalje imamo celo vrsto čeških podpornih društev, do katerih imamo tudi dostop.

Tu dobi človek lahko vpogled v vzorno organizacijo češkega narodno-obrambnega dela ter spoznava slovansko kulturo!

Pri vsem tem je pa Praga staro zgodovinsko mesto, nenavadne krasote, polno imenitnih stavb in neprecenljivih zgodovinskih spomenikov. Kraljevi grad, Višehrad i. dr.; slavno opevana Vltava teče skozi mesto in duša se mora človeku razveseliti, ko gleda na to ponosno, staro in lepo prestolnico češko, velikokrat središče zgodovinskih zapletljajev.

Tovariši abiturientje! Pridite v Prago in ne boste se lahko ločili od nje. Naše društvo »Dan« Vas z vso prisrčnostjo vabi in sprejme pod svoje okrilje. Njegovi člani Vas bodo rade volje in z veseljem uvedli v akademično in praško življenje.

Torej jeseni na svidenje v staroslavni zlati Pragi!

Tovarišem starejšinam in akademikom! Uvažujoč potrebo večje in globlje verske naobrazbe v izobraženih krogih, ustanovili smo pred par leti kongregacijo za izobražence v ljubljanskem Alojzijevišču, kakor so to storili pred nami že naši starejšine in izobraženci v Gorici. Posrečilo se nam je pridobiti za predavatelje na tedenskih shodih najučenejše gospode duhovnike v Ljubljani, kar nam je porok, da izvemo čisto resnico v posameznih verskih vprašanjih naravnost iz ust veščaka v dotični stroki, za nas izobražence, ki nimamo časa, da bi iz knjig vedno naravnost zajemali, gotovo dejstvo prevelike važnosti. Poleg tega smo si osnovali knjižnico, ki obsega predvsem nabožne in apologetične knjige najboljše vrste, da se tudi potem čtiva lahko seznanjamo z važnimi verskimi vprašanji, kar je bilo doslej v Ljubljani izobraženemu laiku ravno radi nedostopnosti knjig in spisov te vrste skoro nemogoče.

Kongregacija naša torej že sedaj zadostuje vsem potrebam laikov v verskem oziru, zadovoljujoč duha in srce. Vabim Vas torej, tovariši starejšine in akademiki, pa tudi Vas, gospodje abiturienti in izobraženci sploh, ki se s prihodnjim letom nastanite trajno ali za dalje časa v naši prestolnici, da v skrbi za svoj dušni blagor, zavedajoč se svojih verskih dolžnosti, pristopite vsi naši kongregaciji, da bo mogla tem uspešneje izpolnjevati svojo nalogo.

Obenem Vas vse izobražence, starejšine in akademike, ki ste člani kongregacije ali ne, vabim, da se udeležite duhovnih vaj v letošnjih počitnicah v zavodih sv. Stanislava v Št. Vidu. Čas še ni natančneje določen, pa se objavi pravočasno v »Slovincu« in po potrebi v drugih naših listih, ali (na željo) tudi pismeno.

Vse priglaselce prevzema podpisani prefekt kongregacije gospodov v Alojzijevišču. Izidor Modic, profesor, Ljubljana, Cojzova cesta 9, I.

Nekaj o notranjem življenju v »Danici«. V letnem semestru je razvilo naše društvo živahno življenje. Mnogo je pripomoglo k temu novo, lično in okusno opremljeno stanovanje, kjer vsak z veseljem presedi par ur; še več pa naš t. predsednik, ki je sam delaven brez velikih besedi in fraz vzbudil s svojo marljivostjo v marsikom dolžnosti članstva in dal iniciative, ki so narekovale društvenemu življenju nov tok. Napačno bi bilo presojati po številu predavanj in diskusijskih večerov delovanje društva, nasprotno ono misli tiho, in se še boji na dan z novimi mislimi. Novih misli je pa toliko pri nas, da le še enega rabimo, ki bi jim znal stopiti na čelo in usmeriti pot. Pravilo o zgledih je še vedno novo, društvu v korist pa je, da se razvoju primerno pojavljajo zgledi. Če govorimo danes o splošni stagnaciji, moramo znati odkriti vprašanja, ki bodo danes

zanimala člane organizacije. Politično in kulturno življenje v domovini vpliva močno na nas in ne moremo več dolgo ostati molčeči v očigled raznim dejstvom, ampak mlada generacija se bo morala pokazati, kako misli in kako čuti. Posamezniki so si že morda na jasnem, ali atmosfera, ki vlada v vsej organizaciji, pa je še stara, kateri je treba napovedati boj, ker večina, ki živi v njej, še ni spoznala škodljivosti nekaterih elementov. Za to je treba primernih potov in ne motim se, če rečem, da je velika zasluga t. predsednika, ki je vzbudil zopet diskusijske večere. Niso se še obdelavale stvari, ki so danes preaktualne, ali karakteristično je, da so se pojavila znamenja, ki zahtevajo rešitve, če nočemo, da razpademo na zunaj sicer enotni, na znotraj pa nezavedajoč se razdvojeni. Diskusijski večeri so bili trije s predavanji t. Theuerschuha o vtisih prvoletnika pri vstopu v društvo; t. Jarniga o konsumnih družtvih; t. Tavčarja o »Zori« in njeni preureditvi. — Predavali so g. starejšina dr. Božič o brezposelnosti, t. med. Jenšterle o alkoholizmu; tajnik »Svete vojske« g. Puhar o načinu, kako predavati preprostemu ljudstvu o abstinenci; zadnji dve predavanji je združilo skioptično predavanje; g. starejšina Mazovec o jugoslovanskem vprašanju; v svoji sredi smo pozdravili dvakrat tudi g. dr. Kreka, ki je govoril o političnem položaju. — Letni semester ni dolg, zato je bilo poleg občnih zborov večkrat dvoje obveznih večerov v tednu. Pa kazalo se je veselje in zanimanje in to je dobro znamenje. Letopisec bo omenjal še dalje, da so se tt. grupirali v več klubih: pevskem, telovadnem, filološkem; v raznih jezikovnih kurzih: francoskem, poljskem, češkem. Moral bi napisati več; naj se več posveti tedaj, ko bo sedanje vodstvo društva polagalo račune; tedaj naj se pove, kako so uspeli načrti našega predsednika, ki živi danes le za društvo, zanj misli in zanj čuti.

Akademija slovenskih bogoslovcev v Celovcu je štela letos med svoje člane vse celovške slovenske bogoslovce in je imela v začetku šolskega leta 1913/14 trideset, na koncu leta pa še 28 članov. Od teh jih je bilo 20 s Koroškega, 6 s Kranjskega in 2 s Štajerskega.

Bilo je tekom leta 20 akademijskih ur, ki so se vršile redno vsako sredo, razen v času izpitov ali če je bila kaka druga zapreka. Dvakrat je bila slavnostna akademija, in sicer v proslavo stoletnice Andrej Einspielerjevega rojstva in 500 letnice zadnjega vstoličenja koroškega vojvode. Na sporedu slavnostnih akademij je bilo predavanje, petje in tamburanje ter deklamacije pesmi, ki so jih zložili člani akademije sami.

Imeli smo v akademiji skupaj 33 govorov in referatov. Obravnavale so se sledeče teme: Ciril Kandut: »Vstoličenje koroškega vojvode in vodilne ideje obreda«; Ignacij Malej: »Cilji in nameni sv. očeta Pija X. glede pogostega sv. obhajila in prvega obhajila otrok«; Feliks Zlechner: »Družba sv. Detinstva«; Pavel Gril: »Razvoj značajnosti«; Ivan Kuchling: »Izseljevanje iz Avstrije«; Anton Mlinar: »Dunajska visoka šola in Slovenci«, »Snov za predavanje v izobraževalnih družtvih«; Ignacij Muri: »Nekaj o indeksu«, »Občinska avtonomija«; Ivan Sandolšek: »Ob stoletnici rojstva Andreja Einspielerja; Josip. Vrhnjak: »Brezupnost moderne kulture in naša edina rešitev v Kristusu«, »Pomen askeze za javno življenje«; Matej Wornik: »Nekaj o lastovkah (letovičarjih)«; Valentin Brandstätter: »Pomen in potreba katoliških delavskih društev«; Josip Dobernik: »Naša

država, kmet pa industrija«; Franc Gostiša: »Delavsko in alkoholno vprašanje«; Simon Kotnik: »Ljudskošolske razmere na Koroškem«; Franc Kovač: »Pokristjanjenje Slovencev«; Jakob Mošič: »Pašniki in planine«, »Način vzgoje pri salezijancih«; Anton Oblak: »Slavizem in katoliška Cerkev«; Hinko Škorc: »Cerkev in politika«; Franc Volc: »Slovenski duhovniki na književnem polju«; Avgust Wester: »O govorništvu«, »Pomen rekrutskih eksercij in način prireditve«; Ignacij Zupan: »Krščanstvo in socialna demokracija«; Jernej Božič: »Skrb za šoli odraslo mladino«; Miloš Čarf: »O dolžnostih države v boju proti alkoholizmu«; Kristo Košir: »Vpliv moderne industrije na socialno življenje«; Davorin Kuchler: »Vpliv Cerkve na narodno gospodarstvo«; Ivan Ortan: »Narodna meja na Štajerskem«; Alojzij Skriner: »Katoliška Cerkev in kultura«; Ernst Vidic: »Izobraževalna društva in izleti«.

Predavanjem je redno sledila debata. Ob začetku in na koncu (če je bil čas) ure je bilo petje ali tamburanje.

Konzulent akademije je bil vlč. gospod dr. Lambert Ehrlich, ki je podal obilo dobrih in praktičnih nasvetov, opominov in pripomb. — Odbor po novem poslovniku obstoji iz sedmih odbornikov: predsednika, podpredsednika, tajnika, blagajnika, knjižničarja in dveh odbornikov brez delokroga. — Akademija ima svoj interen list, ki ga pišejo člani in ga je letos izšlo 7 števil z dvema prilogama.

Tovarišem abiturientom izven Koroške, ki nameravajo prihodnje leto vstopiti v celovško bogoslovje, bi bilo priporočati, da se kolikor mogoče kmalu javijo, ker je vedno velik naval iz izvenkoroških nemških avstrijskih dežel in iz Nemčije. Prošnje, ki so lahko slovenske, je poslati na kn.-škof. ordinariat v Celovcu. Priložiti se jim mora maturitetno spričevalo, krstni list, нравstveno spričevalo (brez kolka, napravi ga župnik) in zdravniško spričevalo. — Kdor bi rabil še kakih informacij, se lahko obrne na kateregakoli celovškega bogoslovca, katerih imena so povečini zgoraj naštet, in ki jih najde tudi v potovalni listini S. D. Z.

Iz ljubljanskega semenišča. Ljubljanski bogoslovci so priredili dne 25. majnika akademijo v proslavo 100 letnice osvoboditve papeža Pija VII. iz Napoleonove sužnosti (1814—1914). Na programu je bilo več pevskih točk, ki so izvrstno uspele in tudi orkester je častno rešil svojo nalogo, dasi je šele letos ustanovljen. Govori so bili globoko zamišljeni in logično izpeljani.

Prvi je govoril J. Jalen: *Auxilium Christianorum*. Podal je zgodovinsko sliko dobe Napoleona, ki je v sovraštvu do sv. Cerkve in njene avtoritete odpeljal papeža Pija VII. s prestola sv. Petra v ječo, ker ni trpel nobene oblasti nad seboj. Ko ga je nato papež izobčil, je rekel, da vsled tega še ne bode popadalo njegovim vojakom orožje iz rok. Toda čudo! Kljub tolikemu preganjanju in ponižanju je Pij VII. zopet slovesno zasedel prestol svojih prednikov, a Napoleonovim vojakom je popadalo v ruskem snegu orožje iz rok, sam pa je moral iti s prestola v pregnanstvo na otok sv. Helene. V svoji zapuščenosti je užival plemenito maščevanje sv. očeta — njegovo pomoč. Znova so se uresničile besede: *portae inferi non praevalent adversus eam*. (Mat. 16, 18.) V spomin na svojo vrnitev je zapovedal Pij VII., veliki častivec Marije, obhajati njen praznik, ki je *auxilium christianorum*. (Breviar. Rom. 24. Maii.)

J. Zorè je govoril: *Philosophia perennis*. Nepremagljiva sv. Cerkev ima za svojo spremljevalko neminljivo, na sholastični podlagi zgrajeno filozofijo, ki obsega, združuje in ožarja vse dobre elemente človeške vede. Po bodrilnem klicu Leona XIII. se je visoko dvignila, da jo moderno modroslovje, ki tava brez jasnih pricipov, občuduje (R. Eucken), in ki hoče v atmosferi brez luči zopet oživljajočih idej (Paulsen), da bi se modernemu človeku razrešila uganka življenja. Boji se pa oprijeti krščanske filozofije, ker trepeta pred močnimi načeli. Današnje modroslovje hoče le iskati resnico, seveda s strahom, da bi je ne — našlo. Krščanska filozofija je vsled jasnih načel, enotnega sistema in sinteze vesoljstva prava kulturna sila sredi nestalnosti moderne dobe, ki prinaša pomlad narodom in sijaj sv. Cerkvi.

A. Starè je govoril: Temelj nepremagljivosti sv. Cerkve. Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam (Mat. 16, 18), — te besede so ustanovna listina sv. Cerkve. Brezverska znanost je izkušala na vse načine krivo interpretirati ta tekst, da bi se odtegnila primatu. A današnji liberalni protestantje (A. Harnack, Wellhausen, Weiss, Keil i. dr.) trdijo, da te besede edino pravilno tolmači sv. katoliška Cerkev. Isto trdi modernist Schnitzer in Loisy. Da pa ne obsodijo sami sebe, ko že razvidnosti in preciznosti Kristusovih besedi več zavijati ne morejo, se zatekajo k zadnjemu pripomočku, da taje njihovo zgodovinsko vrednost, seveda brez zadostnih argumentov.

Impulz k prireditvi je dal dobro delujoči »znanstveni seminar«, ki tudi sicer blagodejno vpliva na »Cirilsko društvo«, da po raznih odsekih vrši vsestransko delo. Zlasti letos je bilo dovolj dovršenih predavanj na razpolago. Vobče je delo bogoslovcev diferencirano po odsekih, obsežno ter intenzivno, a bolj tiho.

Slovenska Straža je priložila današnji številki položnice s prošnjo, da bi se istih tovariši posluževali tekom počitnic: nabrali med svojci in znanci darove in jih poslali kot mal dar na oltar domovine, v pomoč našim severnim bratom.

Visokošolski vestnik

† Francu Uršiču.

Dragi! Kako naj Ti pišem na oni svet? Saj ne znam. Ne boš me več umel, tam ste zdaj tako drugačni. Snoči pa si bil še naš. Od včeraj do danes — moj Bog! Kako grozni so Tvoji klici — večnost, večnost!

Še poslovil se nisi, ko si odhajal. Tako delajo možje, ki neradi govore vsakdanjost in nepotrebne besede. Ti si bil mož — takih je žal malo med nami. Vse preveč slavnostni smo, preveč čustveni — premalo molčeči, premalo miselni. Saj si poznal delavca: veliko bremen si je naložil, pa ni ječal in ni govoril, hotel je še novih. To so korenjaki. Tak si bil Ti, pa nisi vedel, da si — mož ne razmišlja o teži in množini dela. Moža pa moramo spoštovati.

Mi smo upali od Tebe tako veliko. Zdaj je vse proč. Pri delu Te je zadavila smrt, še besede Ti ni pustila izpisati — prekruto! Ko

bi ne bilo v božji roki, kaj bi še govorili, vendar človeško govoreno: Prehudo, prehudo! Rajši molčimo!

Hudo in dolgčas nam je po Tebi. Jokali smo. Smilili smo se sami sebi. In jaz nocoj, ko se pogovarjam s Teboj, slonim poln domotožja ob oknu! Večerna zemlja in nebo. Dunaj je tako lep, a nocoj sovražim lahkoživo njegovo poletje. Nebo pa je zvezdno, tiho, mirno, resno. Nocoj je bliže, iskre večnosti se dotikajo razuma. Umevam, umevam . . .

Tam doli pa je naša plemenita vojvodska zemlja. Oplemeniti to sveto prst, zbudi jo, da živi kakor nekdanj, da živi naš Korotan in naša Sveta Gospa.

Z Bogom, dragi! Do svidenja!

Dunaj, 26. junija 1914.

Franc Koblar.

Abstinentno gibanje na nemških vseučiliščih.¹ Navdušenje in iniciativo za abstinenčno gibanje med nemškimi visokošolci so zagnali tuji dijaki, ki študirajo na nemških vseučiliščih. Švicarski dijaki, člani društva »Libertas«, so ustanovili okoli leta 1890. prve skupine abstinentov-dijakov v Nemčiji. Vendar ni imelo njihovo podjetje uspeha. Z letom 1901. je zaspalo to prvo gibanje, toda kmalu se je poživilo.

Ob priliki abstinenčnega shoda v Kielu se je ustanovil »Deutscher Bund abstinenten Studenten« v Kielu. V par letih je imel že na skoro vseh nemških vseučiliščih svoje podružnice. Sedaj šteje D. B. a. St. 14 podružnic z 296 člani, ali nahaja se že pet let v stagnaciji. Temu je vzrok pač to, da si ni društvo na jasnem, kako doseči svoj cilj, kako odpraviti dijaške pivske razvade. Dosedaj je prirejalo predavanja in razširjalo razne letake. Manjkalo mu je pač tudi prave centralizacije.

Sčasoma so se razne podružnice strože organizirale. Ustanovilo se je društvo Freiland, ki je najprej pristopilo k »D. B. a. St.«, a se je pozneje zopet ločilo od istega. S strožjo organizacijo se je poživilo družabno življenje članov. Nastal je takozvani »Freilandprinzip«, ki predstavlja sintezo življenjske in vzgojne skupnosti z bojno organizacijo za zmernost.

Na zadnjem občnem zboru »D. B. a. St.« 1913 v Lipskem je zmagała struja, ki stremi po strožji organizaciji podružnic.

Kar manjka »D. B. a. St.«, je pač enoten svetovni nazor, ki je podlaga vsakemu družabnemu življenju. Prihodnost nam pokaže, bo li hotel, ali bolje, bo li mogel »D. B. a. St.« ostati izven boja za svetovno naziranje. Dogodek preteklega leta nam pušča le malo upanja.

»D. B. a. St.« dobiva svoj naraščaj iz abstinenčne zveze »Germania«, ki je bila ustanovljena leta 1902. za nemške srednješolce. Ista je štela v preteklem letu 1050 članov. Njen organ je »Die Deutsche Jugend«.

Relativno še zelo mlado je abstinenčno gibanje med katoliškim dijaštvom. Od l. 1907. naprej se ustanavlja posebno po teoloških konviktih in semeniščih interkorporativni »Katholischer akade-

¹ Po Dr. P. Willeke: »Die Abstinenten an den deutschen Hochschulen« v brošurici: »Abstinenten und Hochschule«, Kreuzbündnisverlag Heidhausen bei Werden (Ruhr).

mischer Abstinenterverein« (K. a. A. V.), ki sega tudi na avstrijska tla. Leta 1912. se je posrečilo temu društvu pridobiti tudi dijake-laike zase. Poleg tega sta nastali v preteklem letu še dve korporativni društvi katoliških abstinenčnih dijakov (»Hochland«) v Monakovem in Breslavi, ki jima bodo kmalu sledila še druga. K. a. A. V., ki je imel do sedaj skupno glasilo s švicarskimi dijaki-abstinenti (»Jungbrunnen«), ima sedaj svoja lastna četrtletna poročila (»Mitteilungen des Kathol. akadem. Abstinenterverbandes«). Za naraščaj iz srednjih šol skrbi mesečnik »Quickborn« (zaloga Kreuzbündnis in Heidhausen-Ruhr, stane M 1:50 po pošti na leto), ki ima 1000 naročnikov.

Vpoštev pridejo sedaj še dijaki-abstinenti, razkropljeni po raznih dijaških korporacijah. Njih število pač ne bo veliko. Važno je stališče korporacij do svojih članov abstinentov. Tri velike zveze katoliških dijakov (»U. V.«, »C. V.« in »K. V.«) so izjavile, da sprejemajo tudi abstinente med svoje člane. Abstinenti tudi lahko pišejo o alkoholizmu v glasilih omenjenih zvez. Za člane abstinentov so njihove pijače pri društvenih prireditvah »kommentfähig«. Ni pa še popolnoma rešeno vprašanje, so li abstinenčne pijače tudi za člane neabstinentov »kommentfähig«. Pri tem gre namreč za to, se li opusti staro dijaško razvado, siliti k pitju alkoholnih pijač. Zveza znanstvenih katoliških dijaških društev »Unitas« (U. V.) je že sprejela tozadevni sklep.

Torej tudi v korporacijah, trdnih oporah pivskih razvad, pridobiva abstinenčna misel tal. Koristno je, da se v teh zvezah abstinentje združijo in propagirajo med tovariši svoje ideje. To se je že z uspehom zgodilo v evangelijskem Wingolfsbundu; med 742 člani zveze je 50 abstinentov.

Ta način združenja abstinentov bi bil tudi v naši S. D. Z. zelo koristen. Kolikor vem, se je že ustanovil tak odsek v goriški podružnici, temu naj slede še drugi, potem pa skrbimo še, da se medseboj podpiramo, posebno sedaj ne bo to težko, ko smo dobili v »Zori« svoje domače ognjišče. Na nas je, da skrbimo za kurivo. A. B.

Novo hrvaško katoliško akademično društvo. Dne 4. aprila se je ustanovilo v Budimpešti hrvaško katoliško akademično društvo »Antunović«. Pridružuje se kot peto društvo že obstoječim »Hrvatski« (Dunaj), »Domagoju« (Zagreb), »Preporodu« (Gradec) in »Kačiću« (Inomost). Najmlajši katoliški postojanki med akademično mladino na poti v življenje naš iskren pozdrav!

Iz Hrvaškega vseučilišča v Zagrebu. O priliki nečuvnih napadov italijanskih dijakov na slovenske in hrvaške kolege na »Revoltelli« v Trstu so priredili hrvaški akademiki brez razlike mišljenja v Zagrebu dne 11. marca t. l. velik protestni shod, na katerem so izrekli svoje ogorčenje nad barbarskim postopanjem laškega dijaštva, ki ne trpi, da bi se v Trstu pogovarjal vsak v svojem materinem jeziku; in ti ljudje si nadevajo zveneče ime »nosilcev in potomcev Dantejeve kulture«. Izvolil se je poseben odbor, ki je hrvaškemu saboru izročil memorandum glede reciprocitete hrvaškega vseučilišča v Zagrebu.

Dunajska univerza izgublja vedno bolj in bolj izvrstne profesorske moči. Smrt je iztrgala kolegiju prof. Jodlna, Foerster je odšel

v Monakovo, klasična filologija pa izgubi drugo leto prof. Arnima, ki sledi pozivu nanovo ustanovljene univerze v Frankobrodu ob M. Imenovani se je znal vzpeti v svojih predavanjih nad suhoparno filološko raziskavanje in tako dati slušateljstvu izreden užitek. Čuje se, da pride na Jodlnovo mesto prof. Meinong iz Gradca.

Srednješolski vestnik

Nevesel pojav. Jugoslovanska ideja je sedaj, neposredno po balkanskih bojih, tudi naše srednješolsko dijaštvo tako prevzela, da so načelno-verska in kulturna nasprotstva marsikje stopila za trenutek v ozadje; v provincialnih mestih morda tuintam nekoliko manj, tembolj pa med ljubljanskim dijaštvom. Zadnji štrajk je bil morda samo brutalnejši zunanji izraz tega prebujenja. A tudi v provinci se tupatam kaj čudno mešajo elementi. Koliko koristi da nam prinese zapostavljanje načelnosti, ki nas bo — notabene kljub vsemu, za sedaj pač le še frazerskemu nacionalizmu vedno globoko ločila, — pokaže morda že prav bližnja prihodnost. — Naše stališče napram jugoslovanskemu problemu imamo vendar že precej jasno očitano od treznejših in zanesljivejših mislecev, kot smo mi sami; čemu se potem še spuščati v brezplodne debate z ljudmi, s katerimi smo ločeni po vsem mišljenju, po osnovnih načelih! Le več zavesti v naše vrste, da kljub našemu izrazito katoliškemu prepričanju še ni treba, da bi bili mi v delu za jugoslovansko misel drugim inferiorni, nasprotno, da ravno iz naših katoliških načel tudi naša narodna zavest zajemlje največ življenjske moči!

Te besede v trezen pomislek tistim, ki so menda doslej tudi po svoji krivdi nekoliko preveč na to pozabljali!

Abstinenca med ljubljanskim srednješolskim dijaštvom. Prav res, čudno se mora zdeti komu, ko vidi tak-le napis v našem kotu »Zore«. Kako to, da se je ljubljansko dijaštvo malo zgenilo? Saj se ni slišalo že od davnih let nič o abstinenčnem gibanju med nami! Zadnje abstinenčno gibanje sega v čase Martinčiča in Gabrovščeka, od tedaj naprej pa vlada mir in veličastna tema. Treba pa je bilo podrezati na več koncih in iz več krajev. Glas sile je prišel do naših komodnih ušes od štajerske zemlje — iz Maribora, pa od gosp. kateheta tukajšnje II. državne gimnazije.

Da stoji — glede abstinence med slovenskim dijaštvom — na višku Maribor, o tem se lahko vsak sam prepriča, če pogleda v številke letošnje »Zlate Dobe«. Ljubljansko dijaštvo je pa vzbudil v prvi vrsti naš gosp. katehet, ker preslišane bi bile menda besede mariborskih tovarišev. S knjigami, medsebojnim pogovarjanjem o abstinenци z dijaki in z vzpodbudo je dosegel toliko, da fantje vidijo in čutijo silno potrebo popolne zdržnosti in treznosti. Zato mu bomo — če ne še sedaj vsi — pa v bodočnosti za njegovo plemenito ljubezen do dijaštva hvaležni.

Iz Idrije. Naša Dijaška Marijina družba se krepko razvija, kar posebno boli naše nasprotnike in se nad tem pojavom bridko pritožujejo v svoji »Omladini«. Tovarišem radikalcem povemo, da nam njihovi napadi dajejo le novega poguma, zato bomo poskrbeli, da se

vrste kongreganistov med idrijskimi realci čimbolj pomnože. Kongregacija ima namen, versko misel med dijaštvom poglobiti in utrditi ter ga obvarovati svobodomiselnega frazerstva. Ker hoče biti radikalni dopisnik duhovit, trdi, da smo kongreganisti prirastek S. L. S. (sic!), kakor da bi kaka politična stranka obstojala iz samih cerkvenih bratovščin. Denuncijante pa naj radikalci iščejo v svoji sredi, eden je v jako ozki zvezi z dopisnikom v »Omladini«, če ni celo z njim identičen, kar je povsem verjetno.

Kulturna vprašanja

Vera in filozofija.

Materializem. Oni, ki zagovarjajo materijalistično svetovno naziranje, pravijo, da je vse samo snov in sila, vse samo materija in gibanje. Kar ni snov in sila, nam je transcendentno, človeškemu mišljenju nedosegljivo, ker človeško mišljenje ne more nikdar prekoračiti meje našega čutnega spoznanja. Duha sploh ne poznajo in trdijo, da ga ni; biva edinole tvar in nje sila. Zanikati Boga zato, ker je duh, ker ga naše čutno spoznanje ne more doseči, je materialističnemu svetovnemu naziranju ne le naravnost nasprotno, ampak izpodbija celo njegov temelj. Materija se namreč prav gotovo da razdeliti v tako majhne delce — recimo v milijoninke jonov — katerih ne more zaznati noben materialist. Torej sestoji materija iz samih tako majhnih delov, katerih ne morejo zaznati. Vendar verujejo v materijo, da, celo v take dele, katerih niso zaznali s svojim čutnim spoznanjem. Njih mišljenje je prekoračilo meje čutnega spoznanja, kar trdijo, da je nemogoče. Če jim pa priznamo, da je res vse samo materija, sestavljena iz neprešteto delcev, naj odgovore, kdo je uredil neštete milijarde atomov. In kako, da so se te neštete milijarde brez duha, brez svetovnega principa, uredile ravnotako in ne drugače? Saj je bilo vendar mogoče tudi milijarde drugačnih redov. Da bi se izognil temu protislovju, hoče Haeckel dati vsakemu atomu svojo dušo. Po tej metodi bi vsak človek imel zopet nešteto duš. Zakaj nam vendar oponirajo, ko pravimo, da imamo vsak samo eno dušo? Da Haeckel tudi s to hipotezo ne more rešiti materializma, je jasno. Kdo pa je tem atomskim dušam dal enotno hotenje? Če bi namreč delala vsaka po svoje, bi ne bile sestavile svetovja. Torej če jim tudi koncediramo atomske duše, mora biti še vseeno nekdo, ki jih je uredil. Nekoliko bolj misleči materialisti so se oprijeli panteizma, onega svetovnega naziranja, ki trdi, da je svet sam Bog. Ta zmota zato roma po svetu, ker je pred dvema stoletjema judovski apostat Baruh Spinoza potvoril pojem podstati. — Vsako bitje namreč mora imeti neko podstat (substanco), nekega nositelja, na katerem biva. — Spinoza pa tako dokazuje: Podstat je nekaj neodvisnega, nenastalega, a vendar nekaj bivačega. Tako bitje pa je samo Bog, torej ni druge podstati kot božja. Zato je svetovje ista podstat kod podstat božja, to je — svetovje je Bog. Seveda, če definira substanco kot neodvisno, nenastalo, potem res ni nobena stvar v svetovju substanca. To pa samo dokazuje, da svetovje ni neodvisno, nenastalo. Ne more pa ugovarjati, da bi sve-

to vje ne moglo biti odvisno, nastalo in bivajoče bitje. Sicer je pa panteizem v svojih logičnih konsekvencah nekaj absurdnega. Če smo vsa bitja ena in ista podstat, potem sta orožnik in potepuh eno in isto, profesor in norec eno in isto, deklica pred obhajilno mizo in prostitutka eno in isto itd. In to eno in isto naj bo najzadnje še Bog. »Očividno bi moral biti tak bog zelo nerazsoden, ki bi si ne znal privoščiti nobene druge šale, kakor da se izpremeni v tak svet, kakršen je naš, v tako lačen svet... Če privzamemo panteizem, je ustvarjajoči Bog brez konca mučeni in na tej zemlji sam vsako sekundo vsaj enkrat umrli. To je absurdno; bolj pravilno bi bilo istovetiti svet s hudiči.« (Schopenhauer, Parerga und Paralipomena II. 105 s.) — Literaturo glej v Acker, Was soll ich lesen, Trier, Paulinus-Druckerei 1912, K 150 (8° 237) na straneh 88—92. J. J.

Monizem je vzbudil v zadnjem času precej hrupa. Če zahtevajo monisti enotno, t. j. monistično svetovno naziranje, imajo popolnoma prav. Vsled upravičenosti te zahteve pa niso že upravičene razne monistične predpostavke kot so n. pr.: Veda, ko razlaga naravo, stremi po enotnem svetovnem naziranju, po monizmu; ali: Dualizem med Bogom in svetom, telesom in dušo, duhom in materijo moramo odpraviti. Karl Vogt pa pove naravnost in brez ovinov: »Stvarnika moramo kratkomalo postaviti pred vrata.« — Ni res, da stremi znanstvo po monizmu, kakor tudi ni res, da bi stremilo po dualizmu. Znanstvo stremi samo po resnici, pa naj bo ta kakršna hoče. S svojo neznanstveno predpostavko zaidejo monisti na nemonistična stranska pota. Kljub temu, da so »monisti«, da streme po enotnem svetovnem naziranju, že ni mogoče več natančno določiti, koliko vrst »monizma« so že iztuhtali. Najmanj že sedemnajst. A nobeni vrsti se še ni posrečilo dokazati enote med Bogom in svetom, dušo in telesom, duhom in materijo. Postavili so si za dogmo predpostavko, da mora biti v vsem enota. — Absolutna enota med Bogom in svetom! Saj je vendar že v tem stavku samem očividno nasprotje. Če sta Bog in svet absolutno enaka, potem ali Boga ni ali pa sveta ni, ker morata tvoriti le eno bitje. Če so konsekventni, zakaj rabijo dva pojma? Če sta pa svet in Bog dve bitji, pade monizem v vodo. Če bi bilo svetovje popolnoma enako Bogu, oziroma, če bi tvorilo svetovje z Bogom skupno le eno bitje, bi moralo svetovje imeti tudi božje lastnosti. Bog je neskončno moder in resničen. Zakaj ima človek, najpopolnejše bitje v svetovju, toliko svetovnih naziranj? Saj je vendar jasno, da more biti le eno samo pravo in resnično. »Človek niti lastnim očem ne verjame, ko bere take monistične trditve. Samo okolnosti, da nam vedno in vedno, v različnih tonovih načinih, deklamirajo to frazo; samo nadaljnji okolnosti, da smo dandanes tako malo logično izobraženi; in končno okolnosti, da se trudimo na vsak način, naj stane kar hoče, da bi iztrebili teistično svetovno naziranje iz kroga naših idej; samo tem okolnostim moramo vsekako priznati zaslugo, da sedanost ne vidi, ali, da noče videti v monistični tezi nekaj protinaravnega in razumu nasprotujočega.« (Klimke, Die Hauptprobleme der Weltanschauung 135.) Čudno se mora človeku le zdeti, ko tako poudarjajo enoto, da ne pridejo do sklepa, da je res samo eden, ki je začetnik, vzdrževatelj in urejevalec sveta, kar trdi teizem. — Zadnji sklep: O različnih vrstah monizma, kakor

tudi o vseh mnogoštevilnih modernih zmotnih svetovnih naziranjih, je že pred stoletji sv. Hilarij izrekel jasno besedo: »Dum sibi adversantur, fidem nostram affirmant.« — Literaturo o monizmu glej v Acker, Was soll ich lesen, 2. Aufl. Str. 88 — 92. Predvsem: Klimke in Ude. Nadalje Čas VII. (1913) dr. Ušeničnikovo razpravo. Tudi naravoslovska revija Unsere Welt prinaša jako lepe opazke o monizmu. J. J.

Moderne ideje in »starokopitna« Cerkev. Moderni ne zamerijo Cerkvi ničesar bolj kot to, da tako ozkosrčno zapira svoje duri pred modernimi idejami in mislimi. In ker živimo v času, ko bi človeštvo najraje postavilo na oltarje originalnost, brez ozira na resnico, ni čudno, da tudi marsikateri katoličan na tihem malo pogodrnja čez katoliško starokopitnost. Tako očitanje je krivično, je proizvod le bolj plitvih mislecev. Cerkev napram modernim idejam ni ozkosrčna, ampak samo previdna. Kdo ji more to zameriti? Vsaka moderna misel ni tudi resnična, ni tudi krščanska. Tega ne more nihče tajiti. In tudi tega ne, da bo marsikaka misel, ki velja danes za moderno, jutri že zastarana, morda že ovržena in proglašena za zmoto. Ali naj take ideje razširja Cerkev, ki je varhinja in razlagateljica Kristusovega nauka in morale, varhinja resnice? Od vsake kulture more ona privzeti le to, kar se da združiti z resnico. Menda bo tako ravnanje prej napredno kakor pa tisto, ki kopiči vse novo, bodisi resnično ali lažnivo, samo, da je moderno. In če si prizadeva, da svoje otroke hrani s kruhom, ki je pečen iz čiste pšenice, ne pa s kruhom, ki je pečen iz pšenice, pomešane z ljuljko, ji bo vsak pameten priznal, da dela kot poštena in skrbna mati, a ne kot vehedrava mačeha. S tem Cerkev ne more postati v posmeh mislecem, ampak jim more le imponirati, da, pripeljati jih celo do sklepa, da je božjega izvora. Že dve tisočletji gleda namreč, kako se pojavljajo nešteta politična, gospodarska, filozofska, etična in estetična mnenja in kako se mnoga zopet potapljaajo, a se ne pusti vplivati od sovražnih misli in dogodkov pri oznanjevanju rasnice, dasi bi bila v nasprotnem slučaju obvarovala sebe in svoje otroke marsikake muke. V bojih in miru, ob solncu in viharju je hodila med človeštvom, med narodi svojo pot, učila pred dvatisoč leti prav isti nauk kot danes, zagovarjala isto svetovno naziranje kot danes, iste življenjske ideale kot danes. Katera družba ji je v tem enaka ali vsaj podobna? In kolikokrat se je že izpremenilo človeštvo, so se izpremenili narodi, ginili in vstajali? Do gotove stopnje se je Cerkev prilagodila in se prilagodi času, narodom, a nikdar ne stremljenju vsakega časa, vsakega naroda. In če velja o vsem drugem *πάντα ῥεῖ*, o resnici in Cerkvi to ne velja. Cerkev je skala, ki se ne giblje, ki je stalna in trdna. Razvija sicer svoj nauk po svojih notranjih zakonih vedno bolj in bolj, ne pusti se pa bistveno vplivati od tujih pojavov, bodisi verske, filozofične ali socialne narave, ker je trdno prepričana in lahko tudi vedno dokaže, da ima ona resnico v svojem nauku, in da nje absolutno ne more korigirati noben filozof, nobena šola, nobena univerza. Ona pa lahko zavrne vsako zmoto, kar je že mnogokrat tudi storila, čeprav so morda sodobniki protestirali in godrnjali. Vedno se je pa še izkazalo, da je imela ona prav, ne sodobniki, ki so bili za tiste čase — moderni. Zato ji

ne more nihče očitati starokopitnosti in nazadnjaštva. Kaj šele, če si ne pusti vplivati od raznega današnjega modernega mišljenja, današnjih modernih idej, ki so mnogokrat samo produkt mode in puhle prevzetnosti.

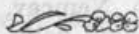
J. J.

Narodna obramba.

Nekaj misli. Živimo v dobi najhujšega narodnega boja, ko smatrajo veliki kulturni narodi za svoj zgodovinski poklic, da kakor mogoče hitro asimilirajo manjše in manj razvite narodnosti. Zlasti Nemci odrekajo v konsekvantnem izvajanju Nietzschejevih naukov o nadčloveku, prikrojenih celi narodnosti, slovanskim manjšinam vsako pravico in možnost do razvitka narodne individualnosti. Klasičen zgled za to dejstvo so nam naše obmejne pokrajine, pred vsem Koroška, kjer vlada na vseh poljih javnega življenja dvojna pravica, ako se o pravici še sploh more govoriti. Dočim je bil narodnostni boj v prvi polovici minulega stoletja samo jezikovni, idejni, se je spremenil dandanes v gospodarski boj, v boj za materielno eksistenco milijonov poedincev, v boj za glavno narodno posest, za zemljo, v boj za življenjski prostor. In kako se godi v tem velikem boju našemu majhnemu slovenskemu narodu? Kako smo mi oboroženi? Dan na dan lahko štejemo svoje narodne mrtvece. Padajo nam dan za dnevom na koroških in štajerskih bojnih poljih, da se nikdar več ne vzbude k narodnemu življenju. In naša obrambna društva nimajo dovolj sredstev, da bi mogla uspešno braniti narodno mejo, ker ljudstvo ravno o njih potrebi še vedno ni docela prepričano. Podružnice »Slovenske Straže« in C. M. D. velikokrat spe nevzdramljivo spanje in vendar je naš rod ogrožen od treh strani, od treh velikih narodov, ki nestrpno prežijo na našo lepo domovino, od Nemcev, Italijanov in Mažarov. V obmejnih mestih in trgih nimamo svojega naraščaja, nimamo domačega izobraženstva za buditelje in voditelje. Tuja industrija, trgovina in obrt odnaroduje naš rod, dočim tuje šole potujčevanje slovenskega ljudstva pripravljajo. In v potujčevalni namen služijo nasprotnikom velikanske vsote denarja. Njihova bojna društva razpolagajo z milijoni. Saj so znašali dohodki društva »Deutscher Schulverein« preteklo leto 1,417.105 K, vrh tega pa zbira to društvo še posebni sklad »Rosegger-Spende«, ki je prekoračil že tretji milijon. Društvo šteje okoli 130.000 članov iz vseh slojev od visokošolskega profesorja pa do navadnega pometača in ima 2600 podružnic. Naperjeno je proti vsem avstrijskim Slovanom in ima svoje šole tudi na Koroškem, Štajerskem, Kranjskem, Primorskem, v Bosni, Dalmaciji in na Hrvaškem. Če se nahaja v kakem našem kraju le peščica privandranih Nemcev, že zahtevajo svojo šolo in »Schulverein« takoj ugodi njihovi želji, da potem nalove za to šolo z raznimi darili nezavedno našo deco, iz katere postanejo zagrizeni renegati. Drugo nemško bojno društvo je »Südmarka«, ki obhaja letos 25 letnico svojega obstanka in ima 50.000 članov ter bogato banko »Südmärkische Bank«. »Sümarka«, ki posreduje pri nakupu posestev, je ustanovljena edinole proti Slovincem in izvršuje svojo pogubonosno nalogo na gospodarskem polju s tem, da sistematično naseljuje v naših krajih, predvsem na Štajerskem okrog Št. Ilja in Marenberga, večinoma protestantske družine iz Nemčije z namenom, da bi tvorile nekako predstražo pri nasilnem nemškem prodiranju

do Adrije. Začelo se je naseljevanje leta 1906. in dandanes je na Štajerskem naseljenih že 61 rodbin s 350 člani, ki so raztresene po 13 občinah. V zadnjih desetih letih je izdala »Südmarka« v potujočevalne namene nad 3 milijone kron. Tretje tako društvo po načrtu »Südmarke« je »Heimstatt«, ki je obenem tudi protiversko in naseljuje zgolj le inozemske protestante. Društvo ima 31 podružnic (večinoma na Štajerskem) ter 2000 članov in je nakupilo 390 oralov slovenske zemlje za 260.000 K ter naselilo 86 rodbin. Zanimivo je dejstvo, da je raznarodovalna in protiverska propaganda nemških gospodarskih bojnih društev osredotočena ravno na Štajerskem in ne na Koroškem, kakor bi mogoče kdo pričakoval. Koroško pač že smatrajo nasprotniki za dobljeno, saj deželni kulturni svet, ki naj bi skrbel za procvit kmetijstva obeh narodnosti, a med 22 člani odbora nima niti enega kmeta, pač pa najzagrizenejše nacionalce, izvrstno skrbi za naš gospodarski propad. Kar delajo na severu nemška društva, to izpopolnjuje na fanatičen način na jugu laška »Lega Nazionale«, ki razteza svoje mreže predvsem po Istri, a njene šole in otroški vrtci so razširjeni tudi na Goriškem in v Dalmaciji. Društveni dohodki so znašali v minulem letu 251.842 K. Priznati moramo, da Italijani silno veliko žrtvujejo v narodne namene; spominjajo se svoje »Lege« ob vsaki priliki. Društvo dobi svoj obolov, če žalujejo po pokojniku ali pa se vesele na kakem predpustnem plesu ali maskeradi. Če primerjamo velikanski kapital nasprotnih društev s skromnimi dohodki »Slov. Straže« in C. M. D., vidimo, da nikakor ne razpolagamo z onimi odpornimi silami, ki bi mogle odbijati tuje napade. A vendar nam v tej ljuti borbi za življenje in smrt ni še treba obupati. Saj je naš rod čil in zdrav in ima dobro moralično podlago. Naša naloga pa mora biti, da se v večji meri kot do sedaj zavzamemo za narodno-obrambno delo in da iščemo nerazrušljivih vezi s sorodnimi narodi v svrhu ohranitve svoje individualnosti. Posebno gospodarski odnošaji morajo dandanes gospodarsko šibke sorodne narode zbližati, kajti gospodarska neodvisnost je podlaga kulturne in politične neodvisnosti. Problem enotnega jugoslovanskega jezika, o katerem se v zadnjem času veliko razpravlja, ne bodo rešili nepraktični filologi, ampak jugoslovanski kmet, delavec, obrtnik in trgovec. Tedaj se morajo okrepiti jugoslovanski kmet, delavec, obrtnik in trgovec, da bodo sposobni uspešne tekme z nemškimi in italijanskimi. Slovenska inteligenca pa ima nalogo, da s poučevanjem in izpodbujanjem drami, razvija in vzgaja podjetniškega duha slovenskega človeka. In to naj bo tudi ena točka našega programa.

† Fr. Uršič.

Jugoslovanski problem.

Menda se ne bom zmotil, če konstatiram, da se je v preteklem in tekočem letu zasnoval in tudi že pokazal naši dijaški zgodovini nov moment tolike važnosti, da lahko z letoma 1913./1914. računamo novo dobo v razvoju slovenskega dijaštva. Da se razumemo: Katoliško narodno dijaštvo ostane isto, v istih tradicijah, z istimi ideali in istimi cilji; samo način, metodo, kako dospeti do teh ciljev, bo treba deloma predrugačiti. Kje tiči vzrok? Predrugačili so se naši radikalni nasprotniki.

Naši radikalci so izpremenili svoj prapor: stara radikalna gesla ne vlečejo več širokih dijaških mas. Prišlo je pa tako daleč pač vsled raznih vzrokov; in baš najnezatnejši vzrok ni ta, da so predvsem radikalni vodje dijaškega gibanja, ko so prišli v življenje, da se izrazimo po Cankarjevo, »uvaževali praktične razmere«, deloma pa vsled spretnega manevriranja »starih«, ki je bilo časih precej macchiavellistično, izgubili vso svojo energijo za javno delo. Radikalni starešine, ki so kasneje prišli v življenje, so nehoté čutili nekako osamelost, in ker se ni pojavila takó močna osebnost, da bi iz tal izteptala novo stranko, so se pač volens — nolens naslonili na narodno-napredno stranko v nemalo skrb sedanjih starih liberalnih voditeljev. Socialna demokracija je v praksi premalo nacionalna in se zato s temi prekernimi prilikami ni toliko okoristila kot bi bili sicer pričakovali.

Pri dijaštvu, ne samo gimnazijskem, ampak tudi akademičnem, je bila stvar drugačna: dijaštvo ni tako hitro pripravljeno oboževati onih, ki jih je prej zaničevalo, hvaliti, ki jih je prej karalo na vseh poljih, slediti onim, ki jim je prej — skozi usta svojih dijaških voditeljev seve — odrekalo vse zmožnosti, dolžilo jih letargije, nemarnosti za slovenstvo itd. Da na kratko rečemo: Dijaštvo je iskalo nove orientacije, novih gesel in tudi novih ciljev. Kot zanalašč jim je prišla v sili balkanska vojska in sijajne zmage Jugoslovanov; in ker so bila od Slovenske Ljudske Stranke tla za jugoslovanske ideje že precej pripravljena, ker se je od naše strani v tej smeri tudi marsikaj opustilo, drugo zopet poudarjalo brez zadostnega premisleka in utemeljevanja, zato pač liberalno-radikalnim dijaškim kolovodjem ni bilo težko razviti novega prapora jugoslovanskega nacionalizma in zbrati okoli sebe navdušeno mladino, ki je »željna herojskih činov in ne pozna strahu«...¹

Nastopili so »zdaj po velikih dogodkih«, proglasili so se javno v svojem oglasu kot »odsev dogodkov, ki so se odigrali pred našimi očmi... rezultante skritih sil našega močnega naroda, ki so se začele buditi od balkanskih zmag«...¹ A kaj so faktično?! Nova metamorfoza liberalcev in radikalcev, ki hočejo pod novimi fascinujočimi gesli s še večjimi uspehi nastopati za svoja v več ozirih proti-

¹ »Zora«, XX., zv. 8, str. 221.

krščanska načela. Da so imeli pri tem trenutne uspehe, jim pač moramo priznati; saj so za kratek čas še celo en del našega srelnješolskega dijaštva dobili pod svoj vpliv. Da pa ne bodo še nadalje želi tako lahkih uspehov, za to moramo pač poskrbeti mi in se vsled tega nekoliko pobljže spoznati z našimi jugoslovanskimi nacionalci na podlagi njihovega programa in na podlagi naših tozadevnih izkušenj in opazovanj, ki nam jih ne manjka na tem polju. Kakor se je pa v prejšnji številki »Zora« pisec članka »Naprej« doteknil nekaterih strani našega javnega življenja, ki se tičejo znanstva in umetnosti in ki bi jih bilo treba v interesu naše krščanske organizacije preurediti in postaviti na globljo podlago, tako bomo izkušali tudi mi v tem članku opozoriti na par nedostatkov, kako mi poudarjamo in zastopamo naše jugoslovansko stališče. Ti naši nedostatki so tudi eden izmed precej važnih vzrokov, da naši nasprotniki s svojim jugoslovanskim nacionalizmom momentano prodirajo.

Treba pa poudariti takoj na začetku: Ne radikalci, ampak naše katoliško narodno dijaštvo je v najnovejši dobi **prvo** uvidelo vso važnost jugoslovanskega, da, še več, slovanskega vprašanja. Tudi mi smo »že pred osmimi leti«¹ razmišljali o teh vprašanjih, seve na bolj realni podlagi kot naši nasprotniki. Ustanovili smo kot plod teh dalje časa trajajočih razmotrivanj S. L. K. A., kjer smo združili vse katoliške dijaške struje med Slovani... Kot nekaj odgovor na ta naš korak sledi sedaj raliiranje vse slovanske liberalne mladine: Kot prvo je otvorilo ta proces jugoslovansko dijaštvo: kumujejo pa pri tem važnem dogodku Čehi... Torej s tem jugoslovanskim nacionalizmom slavi liberalno-radikalna dijaška organizacija korak naprej v svojem razvoju, dasiravno to ni nič drugega kot reakcija na našo akcijo. Pod našim krščanskim praporom je zbrano slovansko katoliško akademično dijaštvo, medtem ko izkušamo tudi s pravoslavniimi Slovani dobiti zveze potom ciril-metodijskega gibanja; pod praporom jugoslovanskega nacionalizma pa so zbrane zaenkrat samo liberalno-radikalne struje slovenskega, hrvatskega in srbskega dijaštva. Vrši se pred našimi očmi oni proces, ki ga je že l. 1912. pred balkansko vojsko napovedoval hrvatski publicist Milan Marjanović v »Strossmayer-ovem kalendru« v svojem članku »Svijetlo i sjena«.

Vsled vseh teh vzrokov bi bilo zelo pogrešeno, če bi to najnovejše dijaško gibanje podcenjevali. Nasprotno! Morebiti, da bo baš ta najnovejši dijaški pokret opozoril merodajne kroge, da se bodo začeli resneje pečati z jugoslovanskim problemom in potem naše publicistike izkušali vplivati tudi na širše mase, da ne bo tega dela opravljal samo »Dan«, in sicer v nam popolnoma nasprotnem zmislu. Da se pa med dijaštvom nekoliko razjasnijo pojmi, bomo pač morali skrbeti v »Zori« s tem, da 1. pojasnimo jugoslovanski problem z našega stališča; 2. da zasledujemo naše nasprotnike zmerom in povsod in da zato tudi njihov jugoslovanski nacionalizem primerno osvetlimo. I. M.—c.

¹ »Zora«, XX., zv. 8, str. 221.

Onkraj Apeninov.

Spomini.

(Dalje.)

Lepa se mi je zdela oni večer Firenze. Vse je bilo veselje in ples. Mnogo več luči je bilo kot po navadi. Vsaka žarnica je bila obločnica, vsaka obločnica solnce.

Opotekala sva se. Raimondo je mrmral predse:

Non più cieli d'un verde gendarme,
non più prat'i d'un verde bandiera
amo errare lontano con le nuvole
odio la primavera . . . la luna, la luna . . . la lu . . .

Toda slišiš! Nauči me svojo narodno himno! Bil sem hripav, a poizkusil sem in Raimondo jo je pobiral za menoj: »Kejzlované . . . Perbacco, che lingua forte, ma poco armoniosa . . .«

Po via Calzaiuoli sta v taktu korakala dva karabinierja. Kot prikazni na odru so ti ljudje. Zasveti se ob žarnici posebrnjen frak, vidiš napoleonske konture, črne čake s trobojno kokardo in rdečo perjanico . . . slišiš jih nikoli. Kot vizije so, brez telesa in brez žeblijev na čevljih. Zdi se, kot bi gazili zrak, kajti težki so njih koraki. Samo sablja zadene včasih ob peto in hripav kašelj prekine dostojanstveno tišino najmirnejših in najdostojnejših sovražnikov nemirnih, nedostojnih ljudi.

Ko gredo ob pozni uri v taktu po ulici, postane miren, tih in spodoben ves zakasneli svet.

Umolknejo raznaševalci časopisov, kokote izginejo v temne straduce, gori na oknih nehajo čvrčati hripavi murni neučakanih deklet, vijolice nehajo dišati in rože povesijo svoj cvet.

»Passano i carabinieri! Zitti! I carabinieri passano! Bila sva pri Rdečih Suknjah. In kako so bile rdeče oni večer! Bolj kot kdaj prej. Vsi zakasneli gostje so bili rdeči. Stari natakari Scipione, ki ga je bila sama brka in suknja, se mi je zdel našminkana balerina.

Z menoj in za menoj je hodil dolgčas, ne dolgčas po domovini in ne dolgčas po moji nekdanji duši. Nisem več čital poročil o vojski, niso me zanimali dunajski telegrami. Opustil sem bil vsako družbo, v Giubbe Rosse me ni več mikalo, moja pot je bila vsak dan ista, moje misli, če sem jih sploh kaj imel, so bile kinematografske, gramatične, starinsko logične. Bil sem sam in ugajala mi je samota. Tupatam me je napadel kak italijanski studente s svojimi »liričnimi izbruhi« o pokopališčih in o ljubezni. Izražati sem moral svojo sodbo o verzih in kiticah, o predmetih in mislih njih poezij. Ni hujšega mučeništva nego vsiljivi poetuccio z manuskriptom in profesor s svojimi nazori in spoznanji.

Drugače pa si nisem ničesar želel in se nisem ničesar spominjal. Bil sem mehanizem, ki ga vrže navada iz postelje, ga pošlje po vedno isti ulici v bureau in mu zvečer ob krščanskem času zopet odgrne posteljno odejo. Življenje pa je navada, najsibo navada greh ali bigotizem. Potem pa naj kdo reče, da ni res, kar pravijo naši proverbisti: človek se vsemu privadi.

¹ Nič več žendarmskomodrih nebes, nič več travnikov, zelenih kot zastava, jaz rad blodim daleč z oblaki, sovražim pomlad, luno, luno . . .

Včasih, ko sem prišel zvečer domov, me je povabila signora Rosa na partijo briscole. Nerač sem igral z umazanimi kartami. Ko sem držal v roki te stare, oguljene liste, se mi je zdela gospodinja umazana, cigansko umazana. Ljubše bi mi bilo pogosto, če bi je ne bil videl po cele tedne. Tako antipatična mi je bila, da sem ji marsikdaj težko privoščil suhi buon giorno. Iz dna srca bi bil rad sovražil to vsiljivo, staro čarovnico, njene karte in njeno vino. A sovražiti ne znam. Milo se mi je storilo takrat, ko sem zapazil to kapitalno napako svojega značaja. Preziram laže in s tem večjim užitkom, čimbolj se mi zaničevanje vrača.

Sčasoma je bila signora Roza tudi zapazila, da mi pisma z avstrijskimi znamkami niso nič kaj všeč. Ob onih zlovoljnih dneh me je pustila pri miru in se me celo ogibala. Če sem opoldne zaprl vrata trdo za seboj, sem bil gotov, da mi bo zvečer prizanesla z briscolo in vinom. Pozneje sem spoznal, da moja gospodinja ni hudobnega srca. A kljub temu so mi bile neprijetne njene prijaznosti, ker sem bil spoznal, da je vse, kar napravi Florentinec tujcu, le »per il movimento forestier«.

Bilo je kaka dva meseca pozneje.

Če nisem več zahajal v družbo futuristov tako pogosto kakor prej, se ni čuditi. Seznanil sem se bil s celo vrsto »kompatriotov«, planinskih in nižinskih Hrvatov. Ustanovili smo kolonijo. Izvoljen sem bil za gospodarja in vršil sem svoje posle kar najtočnejše mogoče. Organiziral sem po volji kompatriotov izlete in izprehode v Fiesole, proti Cascinam, na Viale, po Via Bolognese, v Maiano, v Certoso Val d' Ema, v Settignano itd. Če bi se bilo naše društvo normalno razvijalo, bi bil dobil pri obnem zboru absolutorij s pohvalo. Toda nižinski Hrvati so se kmalu odcepili od našega planinskega krožka in krogali na svojo roko. Naš odsek pa je imel — vzemite, prosim, dobesedno — izključno dnevni program. Kipar Tone je bil najzvestejši in najsolidnejši mojih prijateljev. Stanko se je izneveril in večkrat pripomnil, da so ljudje, ki krokajo, boljši družabniki. Slikar Ksaver se je bil prve dni zaljubil v neko švicarsko Židinjko in je hodil v kinematograf. Ker je Ksaver zelo velik in lep fant, dolgih, črnih las in orlovskega nosu, je vsa mlada Firenze gledala za njim. — Ecco un Russo! Che bel giovanotto!

Giovanni.

Osebnosti. Ing. for. Florijan Božič, gozdni tehnik na Korčuli, je imenovan za gozd. nadz. komisarja II. reda. — Ing. Alojzij Štrancar je prestavljen iz Knina v Dalmaciji k uradu za uravnavo hudournikov v Ljubljani. — Dr. Fran Kržan je sprejet za konceptnega praktikanta k finančnemu ravnateljstvu v Ljubljani.

LEPOSLOVNA PRILOGA

Luce Dobravec:

Žetev.

Priplavalo že solnce je v zenit — — —
Kot grud dekleta mlada plan žari
in veter se igra v valovih žit —
polje zori — — —

A zdaj, gorje!

Teman oblak
iz dalje že
čez polje pelje vihar in mrak:
zdaj, polje, glej
svoj sodnji dan.

In glave klasje je sklonilo,
ko je vihar prek polja šel,
v drhtenju, trepetanju je slutilo:
Gospod bo danes žel.

Glej, prvi blisk,
čuj, prvi udar — — —
nad poljem že
divja vihar,
na nebu sveti
žar ognjen,
na polju žanje
srp leden — — —

— — — — —
Že sije solnce spet na širno plan
poletni san . . .

In kmeta zopet na polje
je žalostna privedla pot.

V bolesti šepeta srce:

Gospod je dal in vzel Gospod — — —

Ošaben:

Finale.

Zvezda — si mi rekla — naj ti porok bo:
prej se ona utrne, kakor jaz se izneverim. —
Čuj, devojka, kam obračaš zdaj oko?
Zvezdo sam poljubljam, sam z očmi ji daljo merim.

Tunjuš :

V pomladi.

Človek nekje ječi,
v daljo vpira
dvoje zmedenih oči ...

Visoko nad zemljo pluje oblak,
globoko v zemljo utonil
in zagrizel se težak ...
Čas mimo njega beži
in se mu v obraz reži ...

Slišiš, kak človek v grobu ječi,
pa sto vrvi
zmrzle veže kosti ...

Narte Velikonja:

Vzdih.

Dekliški smeh
je padel na okno moje:
to bilo dekle na samotnih poteh,
ki je zagreblo sanje svoje ...

Sreča, da ti smeh zakriva,
kar razodelo se srcu je kdaj! —
Meni pa razdalja je siva
z lica izpila že zadnji smehljalj ...

Kdaj se vzreva? ...
Pot dveh življenj je med nama;
predno se najdeva — umreva ...

Mojmir Savov:

Zrna.

Kakor hitro vem, da se za svojim hrbtom sleparim, pošljem kolikor mogoče hitro sentimentalnost k vragu. Ne imel bi čisto nič proti njej, če bi človeka ne pomehkužila. Zakaj to je zgolj zabava, najkrasnejša zabava; in človek se je tako težko brani. — Že zdavnaj sem vedel, da je življenje (boj) trdo; zdaj sem sklenil, da si je sestavim sploh iz samih kritik in bojev, zakaj, spoznal sem, da je vse drugo z malimi izjemami — ki jih seveda poznam — samo laskanje ... Ker hočem biti logičen in trden v svojem sklepu, zato zapodim zdaj vselej sentimentalnost.

Svoj čas je bila moj najlepši delež in zato je ne bom nikdar sovražil ... Zapodim jo pač, ker je ne maram ...

Pravijo, da ni več tako mrzlo pozimi in tako vroče poleti, kakor je bilo nekdaj. In upajo, da se to menjavanje temperature sploh odpravi, da se bosta plus in minus izenačila. Praktično bi res bilo in meni je zelo moderen gospod rekel v pričujočnosti najmodernejše dame, da bi tudi za modo bilo to nekaj izredno ugodnega. Jaz sem zanikal, češ: saj menjavanje temperature že samo zahteva odpravljanje enih in dobavljanje drugih toalet, ali on je odgovarjal: zaostali ljudje, izvržki in coklje današnje družbe pravijo, da se oblačimo radi mraza in vročine, kar je za zdaj tudi deloma res, ali pozneje, ko se modernizira tudi svet, narava z nami, tedaj bomo svobodni tudi v tem oziru.

* * *

Čutim valovanje življenj, ki teko od atoma kamena v višine, v kraljestvo koprnenja... Čutim moč prečudežnih tekov, ki dero od koprnenja življenja do peska v puščavi... čutim jih in padam v njihovih kataraktih omagan od ničevosti...

Rado:

V jutru.

V solnčnem jutru,
v zlatem jutru
sem bisere nabiral,
čez tiho noč so pali
na polje cvetoče.

V blaznosti na sredi morja
sem jih potopil,
na sredi morja...

O, da bi prišla zopet
tiha, zvezdnata noč,
da bi bisere nabiral!

Rado:

V mraku.

Tvoji tihi koraki,
tvoje sladke sanje,
mrak, kam gredo?

Ali je mračna misel
sela na srce?
Kam želijo misli iz srca?

Kaj nam zarja
za oblaki skriva?

Marija :

Vihar.

(Odlomek.)

Noč. Čez nebo
burno oblaki pode se . . .
Vetri v zenitu se z vetri tepo,
žarko ožarjajo bliski zemljo,
grom jo strahotno trese.
Strele se, kače ognjene, vijo, vijo: —
V polju razklano samotno drevo,
koča na hribu v plamenih . . .
Kmetič je sklonil otožno glavo,
kaplje ledene mu v teme bijo,

deca, žena na kolenih:

Drobne ročice,

solzne oči:

„Bog, o zakaj?

Tvoji smo vsi.

Saj smo molili,

Tebe ljubili

živo in vroče vse dni.

Kočo uničil neusmiljen požar,

vihra po polju nam žanje —

ali za grehe nesrečne si mar

grozno poslal maščevanje?“

Na nebu rajajo oblaki burni ples,

a veter tuli temno vmes:

»O za greh

mora

priti kes

in pokora.«

Stara drevesa ječijo, ječijo,

pokajo veje in cvilijo,

plašni ljudje vsi v zavetja bežijo,

kličejo, jočejo, prosijo, molijo,

prošnjo, molitev, ki še nikoli je

niso molili, jecljati se silijo . . .

Zduči Simsič:

V šoli.

»Gospodična gre, gospodična!«

Otroci so vpili, tekli po cesti navzgor in hiteli v šolo. Pred vrati so obstali in zrl s smehljajočimi očmi na učiteljico. Počasi se je približevala; tudi ona je smehljaje gledala paglavce.

»Hvaljen Isus i Marija!«

Zagrmel je pozdrav, da je odbijalo od sten. Učiteljica je zmajala z glavo in odzdravila. Odklepala je vrata, otroci so se gnetli okoli nje.

»Gospodična, on me je tepel.«

»Ne, on me je kamenjal.«

»Gospodična, Marija mi je pomazala delo.«

»Ni res, gospodična, ona mi je raztrgala pisanko.«

»Meni je Janko snedel kruh, gospodična.«

Vse je vpilo, vse tožilo.

»Tiho, tiho, otroci moji, vsi ste bili pridni in vsi poredni.« Zasmeljali so se malčki in vdrli v šolsko sobo.

Učiteljica se je na vratih nasmehnila, toda naslednji hip je bil njen obraz resen. Stopila je v sobo, drugič je zabučalo:

»Hvaljen Isus ...«

Odgovorila je in udarila po mizi. Počasi so glasovi potihnili, ona pa je izpregovorila:

»Ako bodete še enkrat tako vpili, vas nimam nič več rada!« Grdo jih je pogledala. Pa je bil zopet nemir.

»Gospodična, jaz nisem vpil; jaz ne; — jaz tudi ne.«

Mal učenček je stal sredi klopi in zavpil: »Jaz sem ravno tako tiho rekel, gospodična, kakor govorim sedaj.«

»Kaj pa, ko govoriš glasno?«

»Oj takrat kričim, gospodična!«

In tako so se opravičevali. Ni se mogla srditi, v srcu ji je bilo mehko in toplo.

»Pripravite se za pouk in tiho se pogovarjajte.« Glasno in resno je govorila, a hotela mehko in prisrčno; in zdelo se ji je, da so razumeli; rada bi, da smo dobri, razumeli so tudi takrat, ko je porednež zavriskal ali se glasno nasmejaj.

Pripravila je knjige, potem je stopila po sobi. Vprašala je to in ono, nasmehnila se temu in drugemu. Vedno so še prihajali učenci žarečih lic in veselih oči. Tu in tam je dvignila ročica šopek cvetic učiteljici nasproti. Obrazek je zardel, boječe so šepnile ustne: »Na.« Sramežljivo so gledali mali darovatelji gospodični v obraz: bo li vesela? Nasmehnila se jim je.

Kar je zaplakalo dekletce v zadnjih klopeh, zaplakalo glasno in obupno.

»Katica, zakaj jočeš?«

»Gospodična, meni — meni so druge — raz — raztrgale rože, da — da nisem nič prinesla.«

»Ni ti treba jokati, Katica, si že pridna.« Pogladiła jo je po laseh. In kakor da bi solnce posijalo skozi oblake, se je nasmehnila tudi mala Katica. Z rokavom si je obrisala solzne oči, pogledala sramežljivo in zardela: »Sem!«

Učiteljica je pogledala na uro in stopila na oder. Roke je sklenila k molitvi, v hipu so stali tudi otroci.

»Oče naš ...«

In pouk je začel.

Narte Velikonja:

Ena hudo žalostna.

Stokrat sem vprašal srce,
kaj hoče.

Odgovarja in joče:

»Sreče, sreče!«

Tam daleč golob golči
med drevesi:

»Je ni, je ni...«

Srce trepeče, verjeti neče:

»Skrivnostna roža, kje si, kje si?« . . .

Pa šel sem; ptiča ubil bi,
z njegovim perjem pot pokril bi
do sreče in njenih nebes! —

Poslušam: gozd šumi

in šepeče . . . »Je ni, je ni...«

leti od dreves do dreves . . .

Filip P.:

Jutro.

Duša mi je kakor kamen,
ki pada, pada v dno prepada
in predno pride do dna,
v zraku mi trepeta
zdaj nekaj, zdaj kot prazen nič —

V prepadu visim,
sam sebi nič se zdim.

A kakor bi noč se umikala jutranji zarji:

iz neba v brezno
meteor je pal,
na dolgi poti
v toploti se je vžgal,
in brezna proti nebu
plamen je plapolal!

Rado:

V noči.

Vstal je v temni noči in je šel v temno noč. Večnost ga je vzbudila, a večnosti se je bal in vendar je v večnost segel njegov korak. Če bi se prikazala tedaj zarja o polnoči, bi se ne zgodilo čudo. Kajti veliko čudo, kakor ga ne pomni ded, ne praded, se je zgodilo. Porodila se mu je misel in on je vstal, v temi je vstal.

Že pri drugem koraku se mu je zvezda prikazala — večernica ali jutranjica — vseeno. Pri tretjem koraku se mu je porodil načrt za bodočnost. Pri četrtem koraku sem ga srečal in sem se ga ustrašil — kajti človek je bil in ni bil človek. V temi sem ga videl: pred menoj si je zgradil grob iz teme — in legel vanj, — kje si bodočnost?

Luce Dobravec:

Žalostna pesem.

Tak lep je ta pomladni večer,
ah, lep, tak lep večer — — —

Na nebu zvezde že bleste
v večerni čas
in v tem večeru gledam jaz
kak rože, rože vene — — —

Tak lep večer, ta majev večer,
tako bi užival ga rad,
a v tem večeru grozo zrem,
kako se nam bliža zapad — — —

Predstraže zapada vidim že,
kak hite,
in v dalji za njimi orožje rožlja,
a moje srce trepeta.

Podaj mi, sestra, podaj mi roko,
bežala bova čez polje, čez gore,
bežala daleč, ah, daleč tako,
tja, kamor zapad ne more — — —

Jože V.:

Štiri bele stene.

Štiri bele stene v noč strme.
In trudne oči merijo pot,
stokrat izmerjeno pot,
in razdvojena duša blodi v temo
in trepeče in išče izhod — — —

Udarilo je kladivo ob bron —
oj, trenutek! —

Odbrnal je glas zvona. V črno noč
štiri bele stene se reže — — —

Mate:

Moderni svet.

V dneh, ko se je priril črv nemira in dvoma do mozga, sem videl na ulici otroka, majhnega dečka, s knjigo in tablico v roki. Pred velikim lepakom je stal, na katerem se je poročal neki govor o verskem vprašanju. Spodaj se je razločeval z debelimi črkami stavek: »Es gibt keinen Gott.« Deček je stal pred lepakom, vzpel se, segel s prstom do stavka in proučaval črko za črko: »Es gibt keinen Gott.« Nato se je obrnil proč in vesel odbežal dalje. — Videl sem moderni svet v tebi, otrok, hrepeneč po odrešenju v nemira in dvoma polnih dneh.

Filip P.:

Srečanje.

Da sem izgubil se,
sem se bal,
po ulicah sem taval,
sebe sem iskal.

Kakor misel v parku vodomet je vstajal,
pesem svojo sebi pel,
ko sem mimo njega šel
padal je nazaj in sebe napajal.

V globini njegovi skrivnost je prežala,
kot senca večerna se večala, vstala,
na njej sem videl svoj lastni obraz;
v samoti tihi, daleč od ljudi
v tisti sekundi sem srečal
svoj lastni — jaz.

Listnica uredništva

Prijetna dolžnost mi je, ob koncu letnika in ob koncu svojega urejevanja izreči najiskrenejšo zahvalo tovarišem, ki so mi pomagali spraviti »Zoro« na prvo stopinjo njenega novega razvoja. Odložiti moram uredništvo, ker moram za eno leto prekiniti študij.

Gradivo za prvo številko prihodnjega letnika, prosim, pošljite na naslov: Franc Koblar, stud. phil., Železniki, Kranjsko.

Uredništvo je prejelo: Dr. V. Rožičevo brošuro: Spomin na Gosposvetsko polje, Celovec, 1914; stane 50 vinarjev. Priporočamo jo vsem najtopleje. — Fr. Jeran: Kažipot za izbiro šol in poklicev. Ljubljana 1914.